

**GRI yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittäminen -
CASE: KUUSAKOSKI OY**

Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu

Yritysten ympäristöjohtaminen

Pro Gradu -tutkielma

2012

Martti Pohjonen

Ohjaajat: Hanna-Leena Pesonen, Marko Järvenpää

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Martti Pohjonen	
Työn nimi GRI-yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittäminen - CASE: KUUSAKOSKI OY	
Oppiaine Yritysten ympäristöjohtaminen	Työn laji Pro Gradu -tutkielma
Aika Lokakuu 2012	Sivumäärä 75 sivua
Tiivistelmä - Abstract <p>Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, mitä GRI G3 Mining and Metals -yhteiskuntavastuumittaristoon liittyvää tietoa kohdeyrityksessä jo kerätään ja kuka sitä kerää. Kohdeyrityksenä toimi suuri kierrätysalan yritys. Metodologinen lähestymistapa on laadullinen, case-metodia käyttävä konstruktiiivinen tutkimus, joka rajattiin koskemaan kohdeyrityksen Suomen ja Ruotsin maaorganisaatioita. Tutkimusta varten kohdeyrityksestä valittiin yhdeksän avaintiedonantajaa, joiden kanssa järjestettiin kahdeksan eri neuvottelutilaisuutta. Näissä tilanteissa kartoitettiin yhteiskuntavastuumittariston toimintaindikaattorien vaatimien tietojen saatavuutta. Tämän lisäksi tutkija varmensi tietojen saatavuutta yrityksen järjestelmistä ja dokumenteista. Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että kohdeyrityksessä kerättiin runsaasti yhteiskuntavastuuraportointiin soveltuvaa tietoa. Tätä tietoa kerättiin koko GRI-mittaristoa ajatellen yksittäisten tahojen toimesta ilman koordinaatiota. Tutkimuksen lopputuloksena syntyi taulukko, jossa on esitelty tutkijan näkemys toimintaindikaattoreista, joita kohdeyrityksen voi käyttää päättäessään ensimmäisestä yhteiskuntavastuuraportistaan. Toimintaindikaattoreita valittiin tähän mittaristoon yhteensä 15 kappaletta.</p>	
Asiasanat Yhteiskuntavastuu, yritysvastuu, taloudellinen vastuu, ympäristövastuu, sosiaalinen vastuu, Global Reporting Initiative	
Sijainti Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu	

KUVIOT

Kuvio 1 Eri toimintajärjestelmien suhde toisiinsa	26
---	----

TAULUKOT

Taulukko 1 Global Compactin 10 periaatetta	22
Taulukko 2 GRI:n visio, missio ja tavoitteet	30
Taulukko 3 Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit.....	32
Taulukko 4 Ympäristövastuun toimintaindikaattorit	35
Taulukko 5 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, henkilöstö ja työolosuhteet	37
Taulukko 6 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, ihmisoikeudet.....	39
Taulukko 7 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, yhteiskunnalliset vaikutukset	41
Taulukko 8 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, tuotevastuu	42
Taulukko 9 Tiedonkeruutaulukon ulottuvuudet.....	52
Taulukko 10 Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorien saatavuustiedot....	54
Taulukko 11 Ympäristövastuun toimintaindikaattorien saatavuustiedot	58
Taulukko 12 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorien saatavuustiedot	63
Taulukko 13 Suositus mittariston pohjaksi.....	67

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
KUVIOT	5
TAULUKOT	5
1 JOHDANTO	9
1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	9
1.2 Yhteiskuntavastuun määritelmä.....	10
1.3 Tutkimuksen kulku	14
2 YHTEISKUNTAVASTUU	15
2.1 Yhteiskuntavastuun lyhyt historia	15
2.2 Yhteiskuntavastuun trendit.....	16
2.3 Yhteiskuntavastuun viestintä.....	17
2.4 Yhteiskuntavastuun raportointi.....	17
2.5 Yhteiskuntavastuuraportoinnin trendit Suomessa	20
3 YHTEISKUNTAVASTUUN OHJEISTOT JA STANDARDIT	21
3.1 Sitoumustyyppiset aloitteet.....	21
3.1.1 YK:n Global Compact	21
3.1.2 Kansainvälisen kauppakamarin Elinkeinoelämän peruskirja	22
3.1.3 OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille	23
3.2 Toimintajärjestelmiä koskevat standardit	23
3.2.1 ISO 14000.....	23
3.2.2 ISO 26000.....	24
3.2.3 AA1000	24
3.2.4 SA8000	25
3.2.5 Eri toimintajärjestelmien suhde toisiinsa	26
3.3 Global Reporting Initiative	27
3.3.1 Historia.....	27
3.3.2 Taustaorganisaatio.....	27
3.3.3 Tarkoitus ja tavoite	28
3.3.4 Eri raportointitasot	30
3.3.5 Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit.....	31
3.3.6 Ympäristövastuun toimintaindikaattorit	32

3.3.7	Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit	36
3.3.8	Integroitu raportointi	43
3.4	Yhteiskuntavastuuraportin sisältö	43
3.4.1	Yleiskuva.....	43
3.4.2	Tarinat	44
3.4.3	Faktat	44
4	TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMETODOLOGIA.....	46
4.1	Tutkimuksen rajausta	46
4.2	Kohdeyritys.....	46
4.3	Laskentakohteen rajausta.....	46
4.4	Laadullinen tutkimus	47
4.4.1	Yleistä	47
4.4.2	Case-tutkimus	47
4.4.3	Konstrukttiivinen tutkimusote	49
4.5	Tiedon kerääminen ja analysointi.....	50
4.5.1	Neuvottelut.....	50
4.5.2	Sisäiset tietojärjestelmät	51
4.5.3	Tutkimuspäiväkirja	51
4.5.4	Teorialähtöinen sisällönanalyysi	52
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	53
5.1	Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit	53
5.2	Ympäristövastuun toimintaindikaattorit	55
5.3	Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit.....	58
6	TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET	64
6.1	Suositus mittariston pohjaksi	66
6.2	Mahdolliset jatkotutkimusaiheet	68
6.3	Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys	70
6.3.1	Taustaa luotettavuuden ja yleistettävyyden arvioinnille	70
6.3.2	Luotettavuus ja yleistettävyys	70
LÄHTEET	72

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Yritysten sidosryhmistä omistajat ja asiakkaat ovat olleet perinteisesti ne ryhmät, joiden mielipiteestä yritykset ovat olleet kiinnostuneita. Huolimatta siitä kiinnostaako se yrityksiä vai ei, myös monet muut sidosryhmät ovat kiinnostuneita yrityksistä ja ottavat niiden asioihin kantaa. Jotta jatkossakin omistajien tuotto-odotuksiin ja asiakkaiden tarpeisiin voidaan vastata, täytyy myös muiden sidosryhmien tarpeet tiedon suhteen tunnistaa ja niihin täytyy vastata. (Juutinen & Steiner 2010, 19)

Yhteiskuntavastuuta ja siitä kertomista odotetaan yrityksiltä osana niiden raportointia. Vaikka yhteiskuntavastuu on saanut yleisen hyväksynnän osakseen, tarkoitukseen parhaiten soveltuvista raportointitavoista ja -kriteereistä käydään jatkuvaa keskustelua. (Isaksson & Steimle 2009, 168)

Kaivos- ja metalliteollisuus on erityisen tarkkailun alla, koska niillä on hoidettavanaan vaikeimpia vastuullisuushaasteita verrattuna muihin toimialoihin. Turvatakseen oikeutuksen omalle toiminnalleen, toimialan on vastattava sen eri sidosryhmien vastuullisuudelle asettamiin vaatimuksiin. Toimialalla on pystyttävä mittaamaan ja arvioimaan suoriutumista yhteiskuntavastuuasioissa ja osoitettava jatkuvan kehityksen trendi pitkällä aikavälillä. (Azapagic 2003, 639)

Tutkielman kohdeyritys on lähtenyt vastaamaan tähän sidosryhmälähtöiseen vaatimukseen toiminnan vastuullisuudesta. Lainsäädäntö ja ympäristöjärjestelmät ovat ohjanneet sen toimintaa vastuulliseen suuntaan menneinä vuosina, mutta yhteiskuntavastuusta raportointi on uusi lähestymistapa toiminnan jatkuvaan parantamiseen sekä aktiivisen sidosryhmädialogin aloittamiseen.

Tämän tutkielman tarkoituksena on toimia kohdeyrityksen päätöksenteon tukena päätettäessä yhteiskuntavastuuraportoinnista. Tutkielma on esitutkimus siitä, mitä kaikkea GRI G3 yhteiskuntavastuuraportointikehyksen toimintaindikaattorien tietoja yrityksestä jo nyt kerätään systemaattisesti tai on saatavilla muuten. Tutkimuskysymyksiä ovat:

- Mitä yhteiskuntavastuuraporttiin soveltuvaa tietoa yrityksessä jo kerätään?
- Kuka tätä tietoa kerää?
- Kuinka kohdeyrityksen tieto- ja johtamisjärjestelmistä löytyy tarvittavat tiedot GRI G3 Mining and Metals -mittariston toimintaindikaattoreihin?
- Mitä toimintaindikaattoreita kohdeyrityksen kannattaa käyttää ensimmäisessä yhteiskuntavastuuraportissaan?

1.2 Yhteiskuntavastuun määritelmä

Yhteiskuntavastuun käsitteestä on vaikeaa saada otetta, koska alan keskustelussa on laaja käsiteviidakko, jossa sanojen rajausta ja sisältö on vaikeasti hahmotettavissa ja vaihtelevat asiayhteyksistään riippuen. Monesti sanojen merkitys selviää vain analysoimalla yhteyttä, jossa yhteiskuntavastuusta puhutaan. Syy tähän epäselvyyteen johtuu englanninkielisestä maailmasta, jossa alan käsitteet ovat suurimmaksi osaksi luotu. Myös Suomessa käytetään rinnakkain termejä yritysvastuu, yritysten sosiaalinen vastuu ja yritysten yhteiskuntavastuu. Suomalaiseen suuhun juuri yritysten yhteiskuntavastuu on kuitenkin saavuttanut: ”suhteellisen ylivallan aihealuetta kuvaavana pääkäsitteenä.” (Talvio & Välimaa 2004, 37)

Alexander Dahlsrud (2006, 1) tunnisti omassa tutkimuksessaan yhteensä 37 erilaista määritelmää yhteiskuntavastuulle. Yhteiskuntavastuuta ovat yrittäneet määritellä muun muassa Euroopan Komissio, World Business Council for Sustainable Development, verkkolehti CSRwire, Iso-Britannian hallitus sekä joukko tutkijoita (mm. Hopkins, Jones, Marsden ja Pinney). Määritelmät luokiteltiin niissä esiintyvien ulottuvuuksien mukaan. Näitä ulottuvuuksia on viisi: ympäristö, sosiaalinen ulottuvuus, talous, sidosryhmät ja vapaaehtoisuus. Jokainen määritelmä painotti eri tavalla näitä ulottuvuuksia. (Dahlsrud 2006, 1; 4; 7-11)

Milton Friedman määritteli yritysten sosiaalisen vastuun seuraavasti: *”There is one and only one social responsibility of business - to use its resources and engage in activities to increase its profits so long as it stays within the rules of the game”* (Friedman 1970, 126) Dahlsrudin mielestä Friedmanin jälkeen kukaan ei ole varsinaisesti määritellyt yritysten sosiaalista vastuuta, josta johtuu käsitteiden hajaannus. Tästä seuraa, että määriteltäessä *”Corporate Social Responsibility”* (jatkossa CSR) -käsitettä on vain kuvattu CSR:a ilmiönä sen sijaan, että olisi tarkasti määriteltävä mikä todella on yritysten yhteiskunta- tai sosiaalinen vastuu ja kuinka tämän ilmiön mukanaan tuomiin haasteisiin olisi reagoitava. Yritysten haasteena onkin ymmärtää, että yhteiskuntavastuu on sosiaalinen konstruktio tietyssä kontekstissa ja tämä on huomioitava strategiatyössä. (Dahlsrud 2006, 6)

Yhteiskuntavastuulla voidaan sanoa olevan yhtä monet kasvot, kuin yhteiskuntavastuullista toimintaa harjoittavia ja siitä raportoivia yrityksiä on olemassa. Yritysten toimiala, koko ja maantieteellinen sijainti määrittävät niiden lähtökohtia ja näkökulmia yhteiskuntavastuuseen. Saman toteavat Swanson ja Zhang (2012, 630) omassa artikkelissaan, jossa he rakentavat yhteiskuntavastuulle kasvoja nimenomaan erilaisten organisaatioiden näkökulmasta.

Juutinen ja Steiner (2010, 20) määrittelevät yhteiskuntavastuulle yläkäsitteeksi kestävä kehityksen, johon sisältyy yritysten lisäksi valtiot, hallitukset, kansalaisjärjestöt ja julkisen sektorin toimet, joilla edistetään Brundtlandin

komission määritelmän mukaista kestävää kehitystä. Tämän kattotermin alla käytetään termiä yhteiskuntavastuu ja yritysvastuu rinnakkain, ja he painottavat, että on kiinni yrityksestä itsestään, mitä termiä se aiheesta käyttää. Jussila (2010, 12-13) tarkentaa yrityksen valintojen kertovan myös tarkastelun laajuudesta; jos käytetään termiä kestävä kehitys, puhutaan paljon laajemmasta ja kauaskantoisemmasta näkemyksestä yhteiskuntavastuuseen kuin käytettäessä termiä yritysvastuu, joka tarkastelee vastuullisuutta yritykselle soveltuvalla tavalla.

Yhteiskuntavastuu yleisellä tasolla tarkoittaa yrityksen vastuuta sen liiketoiminnan taloudellisista, ekologisista eli ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista. (Juutinen & Steiner 2010, 21) Adamsin näkemyksen mukaan yhteiskuntavastuu ja yhteiskuntavastuuraportointi ovat toisistaan erottamattomia. Hän korostaa myös yhteiskuntavastuun merkitystä myös riskien hallinnalle. (Adams 2008, 365)

Yhteiskuntavastuu jakautuu siis kolmeen alakäsitteeseen: taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen. Tämä juontaa juurensa englanninkielisestä termistä "Triple Bottom Line", jonka käyttö ei ole vakiintunut Suomessa. (Jussila 2010, 15) Finnish Business and Society on kääntänyt termin "Triple Bottom Line" "kolmoistilinpäätösprosessiksi" CSR Europen vastuullisen markkinoinnin oppaan suomennoksessa. (CSR Europe 2008, 4)

Taloudelliseen vastuuseen kuuluu niiden taloudellisten tekijöiden huomioiminen, jotka vaikuttavat eri sidosryhmiin. Tähän kuuluu niin omistajien tuottovaatimuksiin vastaaminen, veronmaksu yhteiskunnalle kuin myös palkkojen maksu työntekijöille. (Niskala & Tarna 2003, 19) Jussilan mukaan taas taloudellinen vastuu jakautuu selkeästi yrityksen pitkän tähtäimen taloudellisten toimintaedellytysten varmistamiseen ja toiminnasta syntyvien rahavirtojen jakautumisen sen eri sidosryhmille. (Jussila 2010, 15) Hän käsittää rahavirrat perinteisen voitonjaon lisäksi myös palkkoina, hankintoina ja muina kuluina yrityksen vaikutusalueella ja sikäli hänen näkemyksenä on yhteneväinen Niskalan ja Tarnan näkemykseen.

Sosiaalisessa vastuussa on kyse ihmisistä. Aiemmin sen piiriin kuului vain yrityksen työntekijät, mutta nykyään sosiaalisen vastuun käsite on laajentunut käsittämään kaikki yrityksen sidosryhmien ihmiset. Sosiaalinen vastuu jakautuu myös eri alalajeihin kuten henkilöstön hyvinvointiin, kuluttajansuojaan, tuotevastuuseen, ihmisoikeuksiin ja lähialueeseen. (Niskala & Tarna 2003, 19-20; Jussila 2010, 16)

Ympäristövastuu liittyy tehokkaaseen ja säästäväiseen luonnonvarojen käyttöön. Oleellista yritysten ympäristövastuussa on vesien, ilman ja maaperän suojeleminen omassa toiminnassaan. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja ilmastonmuutoksen torjunta ovat nousseet myös keskustelun keskipisteeseen viime vuosina. (Niskala, Pajunen & Tarna-Mani 2009, 19) Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun käsitteet sekoittuvat monesti siten, että yhteiskuntavastuu

nähdään ainoastaan ympäristövastuuna, vaikka kysymys on kuitenkin laajemmasta käsitteestä. (Crane & Matten 2007, 20-21)

Yrityksen kannalta tärkeimmässä asemassa yhteiskuntavastuun käsitettä määriteltäessä ovat sidosryhmät ja niiden odotukset yritystä kohtaan. (Talvio & Välimaa 2004, 48) Yritykset ovat vastuussa toiminnastaan sidosryhmilleen. Tämä vastuu voidaan nähdä tilivelvollisuutena tai yrityksen toiminnan edellytysten turvaamisena. Tilivelvollisuus-ajattelussa lähtökohtana on yrityksen velvollisuus niitä sidosryhmiä kohtaan, joihin se vaikuttaa. Toisaalta taas sidosryhmien näkemykset saattavat olla olennaisia yrityksen menestymiselle ja selviämiselle kilpailussa ja olla eduksi yritykselle. Nämä kaksi vaihtoehtoa eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan kuten Niskala ja Tarna asian ilmaisevat: "moraalisesti oikea tapa toimia voi olla myös yrityksen oman edun mukaista." (Niskala & Tarna 2003, 56)

Ketkä kuuluvat yrityksen sidosryhmiin, keille kaikille yritys on tilivelvollinen ja kenen kuunteleminen saattaa olla sille edullista? Sidosryhmät voidaan määritellä sellaisiksi ryhmiksi, jotka voivat vaikuttaa yritykseen tai joihin yritys vaikuttaa. Jotkut määritelmät edellyttävät, että molemmat ehdot täyttyvät, jotta voidaan puhua yrityksen sidosryhmästä. Joka tapauksessa sidosryhmien määrittely yrityksen yhteiskuntavastuun kannalta on erittäin tärkeää. (Epstein 2008, 41)

Yrityksen sidosryhmät voidaan jakaa ensisijaisiin ja toissijaisiin sidosryhmiin. Jako perustuu siihen, että ensisijaisilla sidosryhmillä on yritykseen formaali suhde ja kaikki muut ovat toissijaisia sidosryhmiä. Ensisijaisiin sidosryhmiin kuuluvat organisaatiot pystyvät myös vaikuttamaan yritykseen ja sen päätöksiin tämän formaalin suhteensa turvin. Myös ensisijaiset sidosryhmät ovat yrityksen suorassa vaikutuspiirissä. Toissijaisiin sidosryhmiin kuuluvat eivät pysty aina vaikuttamaan yritykseen suoraan, koska ne saattavat olla ryhmänä heikkoja, yrityksen vaikutuksen ulkopuolella tai eivät ole kiinnostuneita yrityksestä. Yrityksen ensisijaisiin sidosryhmiin voivat kuulua esimerkiksi sen työntekijät ja omistajat ja toissijaisiin sidosryhmiin taas kansalaisjärjestöt. Yrityksen sidosryhmät ovat myös luokiteltavissa muuten kuin vain ensi- tai toissijaisuutensa mukaan. Sidosryhmät voidaan luokitella sen mukaan ovatko ne organisaation sisäisiä vai ulkoisia sidosryhmiä tai välillisiä ja välittömiä sidosryhmiä. Käytännössä kuitenkin yritykset huomioivat vain olennaisimmat sidosryhmänsä. (Niskala & Tarna 2003, 53-54; Epstein 2008, 41)

Yhteiskuntavastuuta koskevassa keskustelussa on välillä mainittu käsite toimilupa, eli sidosryhmien yritykselle antama legitimaatio sen toiminnalle. Tämä toimilupa saadaan vastaamalla sidosryhmien moraalisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin odotuksiin riittävästi. Ongelmia synnyttää aina riittävän tason löytäminen kaikkien osapuolien mielestä. (Talvio & Välimaa 2004, 51) Keskustelua on käyty myös siitä, onko yhteiskuntavastuu legitimaation hankkimista vai maineriskin hallintaa. Bebbington, Larrinaga-González, &

Moneva-Abadía (2008, 372) ottavat artikkelissaan osaa tähän keskusteluun omalla maineriskin johtamisen teoriallaan (Reputation Risk Management), jonka perusteella voidaan puhua riippuen taustaoletuksista joko legitimaatiosta tai riskien hallinnasta.

Viimeksi yhteiskuntavastuun määritelmänsä on päivittänyt Euroopan Komissio. Aiemmin se määritteli yhteiskuntavastuun vapaaehtoiseen sosiaalisten ja ympäristövastuunäkökohtien integroimisen liiketoimintaan sidosryhmät huomioiden. Uusi määritelmä on englanniksi: ”the responsibility of enterprises for their impacts on society”. (Euroopan Komissio 2011, 3;6) Uusi määritelmä antaa yrityksille vastuuta vanhaa määritelmää enemmän. Vapaaehtoisuus on poistunut, ja pelkästään sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen rajoittunut vastuu on laajentunut koskemaan kaikkia yrityksellä olevia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Yhteiskuntavastuun nousu ja yleistynyt raportointi on herättänyt kritiikkiä termiä kohtaan ja tapaa, jolla yhteiskuntavastuustaan raportoivat yritykset ovat olleet rakentamassa termin etymologista perustaa omissa raporteissaan.

Laineen (2005) tutkimuksessa käytiin läpi toimintakertomusten tapaa jäsentää yhteiskuntavastuullista toimintaa kolmessa eri yrityksessä. Hänen mukaansa 1990-luvun alussa yrityksen toiminnan ja kestävän kehityksen ylläpitämisen kanssa nähtiin ristiriitoja ja aiheesta käytävä keskustelu oli varsin vaihtelevaa. Tultaessa 2000-luvulle kerronta oli muuttunut yhdenmukaisemmaksi, ja yritykset olivat valjastaneet koko toimintansa kestävän kehityksen parantamiseksi. Yritykset kuvasivat koko toimintaansa vastuulliseksi ja pääasiassa kertoivat toimittavansa erilaisia yhteiskuntavastuullisia ratkaisuja ja palveluja toiminnallaan. Laineen mukaan yritykset olivat käyttäneet yhteiskuntavastuuta välineenä hankkiakseen hyväksynnän toimintansa jatkamiselle kuten aiemminkin. Näin ollen alun perin yritystoiminnan ja sen vastuullisuuden mullistaneesta termistä oli muokkautunut jotain, jolla vanhalle toiminnalle hankittiin vain uudella tavalla legitimaatio. (Laine 2009, 247)

Yhteiskuntavastuusta puhuminen globaalilla tasolla on järkevää ja toiminta yhteiskuntavastuullisella ja kestävällä nähdään myös tavoiteltavana asiana. Ongelmana on kuitenkin tämän kestävän kehityksen realisoiminen toiminnaksi. Aina ei ole edes järkevää jalkauttaa yhteiskuntavastuuta yritystasolle. (Gray 2010, 57)

Yhteiskuntavastuullinen toiminta hyväksytyllä tavalla ei ole tietty määritelty olemisen tila, vaan se on saavutettavissa kaikilla kuvittelemillamme tavoilla. Tähän vaikuttavat uskonto, politiikka, moraali, tietämyksemme taso ja planeettamme ekologian toiminnan tuntemus, joten on määrittelijästä kiinni mikä toiminta täyttää kestävän kehityksen määritelmän. (Gray 2010, 57)

Joskus toimiminen hyvin yhteiskuntavastuun kaikilla osa-alueilla johtaa konfliktiin. Esimerkiksi yritys saattaa toimia ei-kestävällä tavalla kuluttaen

toiminnassaan uusiutumattomia luonnonvaroja mutta tietoisesti kompensoimalla tämän onnistuu hankkimaan hyväksynnän toiminnalleen. (Gray 2010, 57) Jollain laskutavalla tämä saatetaan luokitella kestäväksi, mutta jää arvioijan vastuulle kummalle laitetaan enemmän painoa: ei-kestävälle toiminnalle vai tavalle, jolla sitä kompensoidaan.

1.3 Tutkimuksen kulku

Tutkimusraportin osat 1-3 käsittävät tutkimuksen teoriaosuuden. Kappaleet 4-6 käsittelevät tutkimuksen empiiristä osuutta. Tässä luvussa on esitetty yhteiskuntavastuun määritelmät, tutkimusongelmat ja -kysymykset sekä tutkimuksen kulku. Toisessa ja kolmannessa luvussa on käsitelty tarkemmin sekä yhteiskuntavastuuta ja sen viestintää yleisesti, että yhteiskuntavastuuraportointiin vaikuttavat keskeiset ohjeistot ja standardit. Neljännessä luvussa on käyty läpi tutkimusaineisto ja metodologiset valinnat. Kappaleessa viisi on taulukoitu ja kirjoitettu auki tutkimuksen tulokset, ja näihin nojautuen kappaleessa kuusi on esitetty johtopäätöksiä suositus yhteiskuntavastuumittaristosta sekä arvioitu tutkimuksen luotettavuutta.

2 YHTEISKUNTAVASTUU

2.1 Yhteiskuntavastuun lyhyt historia

Modernin yhteiskuntavastuun kehityksen voidaan katsoa alkaneen 1990-luvulla, jolloin yhteiskuntavastuun peruskäsitteistöä alettiin luoda yhdessä Yhdistyneiden Kansakuntien, kansalaisjärjestöjen ja yritysten kesken. (Jussila 2010, 7-8) Yhteiskuntavastuu ilmiönä on kuitenkin ollut olemassa jo aiemmin mutta se on näyttäytynyt erilaisena. Juutinen ja Steiner toteavat yhteiskuntavastuun ensimmäisen vaiheen alkaneen 1870-luvulla teollistumisen myötä. Tällöin yhteiskuntavastuu näyttöytyi työnantajan järjestäminä asuntona, hoitopaikkoina ja erilaisina vapaa-ajan aktiviteetteina. ”Ruukkien patruunat” toimivat näin, koska heidän huolenaan oli työntekijöiden työkyvyn ylläpitäminen ja sitouttaminen yritykseen. (Juutinen & Steiner 2010, 24;28)

1950-luvulle tultaessa suomalaisen yhteiskunnan kehittyessä kohti hyvinvointivaltiota syntyi yhteiskunnan tuottamaa palvelutuotantoa, joka siirsi hoitovastuuta pois perheiltä ja vähensi yritysten tarvetta tuottaa palveluita työntekijöilleen, vapauttaen näin työvoimaa teollisuuden ja sodanjälkeisen jälleenrakennuksen tarpeisiin. (Juutinen & Steiner 2010, 28)

Niin sanottu ”Rooman klubi” kokoontui ensimmäisen kerran vuonna 1968 ja heidän julkaisemansa ”Kasvun rajat”-raportti vuodelta 1972 aloitti uudenlaisen keskustelun resurssien ja energian riittävydestä. Samoihin aikoihin tapahtuneet öljykriisit toivat myös oman panoksensa keskusteluun. Tuloksena ympäristölainsäädännöt alkoivat kehittyä ja yrityksiltä alettiin vaatia yhä enemmän toiminnan vastuullisuutta. (Juutinen & Steiner 2010, 28; The Club of Rome 2010)

90-luvulle tultaessa yhteiskuntavastuu kehitys kulminoituu sen eri osa-alueiden tunnistamiseen ja ryhmittelyyn. Silloin vakiintui niin sanottu kolmen pilarin malli taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristövastuusta, joiden mukaan yritykset alkoivat hahmottaa toimintansa yhteiskunnallisia vaikutuksia. Myös ensimmäiset mittarit ja mittaustavat luotiin tällöin eri osa-alueille. (Jussila 2010, 9; Juutinen & Steiner 2010, 29) UNEP:n Global Compact ja sen kymmenen periaatetta vuodelta 1999 haastoivat yritykset vapaaehtoiseen yhteiskuntavastuuseen, ja pian tämän julistuksen jälkeen julkaistiin yhteiskuntavastuun raportoinnin viitekehys Global Reporting Initiative vuonna 2000.

Uuden vuosituhanen alussa yhteiskuntavastuukeskusteluun tuli mukaan sidosryhmä-näkökulma, ja alettiin kiinnittää huomiota siihen, että oma yhteiskuntavastuutoiminta täytti myös sidosryhmien odotukset. (Jussila 2010, 9) Työkaluja ja järjestöjä alkoi ilmestyä yhteiskuntavastuun kentälle. Esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliiton edeltäjän Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton vuonna 2000 julkaisema opas antoi ohjeita ja työkaluja toiminnan kehittämiseksi yhteiskuntavastuun saralla. EU julkaisi aiheesta myös niin sanotun Vihreän kirjan vuonna 2011, joka teki linjanvetoja yritysten

lakisääteisten vaatimusten ylittävästä yhteiskuntavastuusta. (Juutinen & Steiner 2010, 29)

2.2 Yhteiskuntavastuun trendit

Juutinen ja Steiner (2010, 30) näkevät tulevaisuudessa yhteiskuntavastuun siirtyvän pois päin yritysten sisällä olevasta irrallisesta funktiosta kohti kokonaisvaltaisempaa strategista yritysvastuuta. Raportti, jonka KPMG International julkaisi yhteiskuntavastuun kehityksestä, tukee Juutisen ja Steinerin näkemystä. Raportissa todettiin myös yhteiskuntavastuun nousevan yhdeksi ydinkysymyksistä yritysten toiminnassa ja että siitä on tulossa strateginen prioriteetti. (KPMG 2011, 3;6) Jussilan (2010, 151) mukaan yhteiskuntavastuu on tullut jäädäkseen ja pitkällä aikavälillä kaikki yritykset tulevat seuraamaan yhteiskunnallisia vaikutuksiaan.

Global Reporting Initiativen tavoite vuodelle 2015 on saada yhteiskuntavastuuraportointi osaksi valtavirtaa. Heidän tavoitteensa on, että vuonna 2015 kaikki suuret ja keskisuuret yritykset OECD maissa raportoivat julkisesti taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristöllisistä vaikutuksistaan tai vaihtoehtoisesti selittävät, miksi näin ei tehdä. (GRI 2011)

KPMG:n raportti tunnisti tulevaisuuden kehitystarpeiksi erityisesti kolme asiaa. Yhteiskuntavastuuhankkeille on saatava rahoitusmalli, joka mahdollistaisi yhteiskuntavastuusta saatavien pitkäaikaisten tuottojen kilpailun tavanomaisten lyhytaikaisten investointien kanssa, joissa takaisinmaksuaika on lyhyempi. Toiseksi olisi saatava yhdenmukaiset mitattarit ja järjestelmät, joilla näitä yhteiskuntavastuullisia tekoja voidaan mitata ja niiden onnistumista arvioida. Kolmanneksi kaivattiin selkeää, yhdenmukaista ja kansainvälistä lainsäädäntöä yhteiskuntavastuulle, jolle yritykset voisivat perustaa tulevaisuuden suunnitelmansa. (KPMG 2011, 3-4)

Pitkällä aikavälillä Juutinen ja Steiner uskovat yhteiskuntavastuun integroituvan osaksi normaalia yritystoimintaa ja yhteiskuntavastuun käsite erillisenä ilmentymänä lakkaa olemasta yhteiskuntavastuun arkistumisen myötä, jolloin siitä tulee päivittäinen osa yritysten johtamista. (Juutinen & Steiner 2010, 30-31) Myös Jussila (2010, 151) näkee yhteiskuntavastuun käsitteen jatkon epävarmana, mutta hän toteaa sen osa-alueiden kuten ympäristöasioiden ja taloudellisen hyödyn jakautumisen pysyvän jatkossakin olennaisena osana yritysten normaalia toimintaa.

Jussila mainitsee yhteiskuntavastuun datan muuttuvan jatkossa yhä tarkemmaksi ja yleisemmäksi. Esimerkkinä hän mainitsee ympäristöjalanjäljen mittaamisen CO₂-ekvivalenttitonneina, joka yleistyi hyvin nopeasti ilmastonmuutostrendin myötä. Hän näkee myös mahdollisuuden kehitykseen siinä, miten jatkossa suuri tietomäärä yhdistetään internetin ja visuaalisen

esittämisen avulla, jotta siitä tulee helposti luettavaa ja kiinnostavaa sidosryhmien näkökulmasta. (Jussila 2010, 152-154; 156-157)

2.3 Yhteiskuntavastuun viestintä

Yhteiskuntavastuu kulkee käsi kädessä viestinnän kanssa, ja monesti yritysten viestintä- ja yhteiskuntavastuuosastot ovat jollain tavalla integroituneita toisiinsa ainakin yhteisten työntekijöiden tai johdon kautta. Yhteiskuntavastuuseen prosessina liittyy aina viestintää. Sidosryhmien on vaikea tietää yhteiskuntavastuullisten tekoja ja niiden seurauksia, ellei niitä viestitä. (Jussila 2010, 136)

Viestinnälliset tekijät kannustavat yrityksiä yhteiskuntavastuuraportointiin. Raportoinnilla pyritään lisäämään myönteistä vuorovaikutusta yrityksen ja sen sidosryhmien välillä ja samalla johdonmukaisesti rakentamaan positiivista kuvaa yrityksen eettisistä arvoista ja sen suoriutumisesta määrittelemiinsä tavoitteisiin nähden. (Joutsenvirta, Halme, Jalas & Mäkinen 2011, 268-269)

Yhteiskuntavastuun viestintä on kuitenkin enemmän kuin pelkkä yhteiskuntavastuuraportti. Yhteiskuntavastuuraportissa oleva tieto soveltuu monesti paremmin niille, jotka tätä tietoa käyttävät säännöllisesti kuten tutkijat, viranomaiset ja toimittajat. Viestittäessä yhteiskuntavastuusta onkin hallittava kaksi eri tasoa: toisaalta pitää pystyä viestimään kuluttajille selkeällä ja tunteisiin vetoavalla tavalla, ja toisaalta tämän tiedon tueksi pitää pystyä tuottamaan yksityiskohtaista ja yksiselitteistä taustatietoa näiden mielenkiintoa herättävien väittämien tueksi. (Joutsenvirta et al. 2011, 252; Jussila 2010, 136-137)

Myös markkinointi on läsnä kun puhutaan yhteiskuntavastuusta ja viestinnästä. Yritykset pyrkivät ottamaan kaiken irti yhteiskuntavastuuseen laittamasta panostuksesta. Tämän takia Kansainvälinen Kauppakamari on luonut oman ohjeistuksensa mainonnasta, johon on myös lisätty erillinen liite ympäristövaihtamista markkinoinnissa. (Juutinen & Steiner 2010, 168; Kansainvälinen Kauppakamari 2011) CSR Europe on ottanut aiheeseen kantaa julkaisemalla oman Vastuullisen markkinoinnin oppaansa vuonna 2008, jossa annetaan muun muassa tarkistuslistoja miten saa ja miten ei saa markkinoida vastuullisuuttaan. (Juutinen & Steiner 2010, 174)

2.4 Yhteiskuntavastuun raportointi

Yhteiskuntavastuuraportointi on ilmiönä melko uusi. Vasta 1980-luvun lopulla julkaistiin ensimmäiset ympäristövastuuraportit ja aivan viime vuosina ovat ympäristövastuuraportit laajentuneet yhteiskuntavastuuraporteiksi. Verrattuna siis tilinpäätösraportointiin, jossa ollaan lähestymässä kansainvälisiä käytäntöjä ja yleisesti hyväksytyjä laskentaperiaatteita, ollaan yhteiskuntavastuuraportoinnin puolella vasta alussa. Raportoimalla vain yrityksen taloudellisesta tilasta ja sen muodostumisesta, jää ulkopuolelle riskeihin, kompetensseihin, osaamisresursseihin ja aineettomaan pääomaan

liittyviä tekijöitä. Nämä tekijät on haluttu myös raportoinnin piiriin ja yhteiskuntavastuun raportointi on kehitysaskel, jotta jatkossa yrityksen tilaa pystyttäisiin kuvaamaan kokonaisvaltaisemmin. (Niskala ym. 2009, 15-16) Kuten Niskala ym. (2009, 208) toteavat: "Keskeinen tavoite yhteiskuntavastuuraportoinnilla on antaa riittävä ja tasapainoinen kuva raportoivan organisaation yhteiskuntavastuun tilasta ja kehityksestä sidosryhmien ymmärtämällä tavalla."

1980-luvulla otetut ensimmäiset askeleet kohti yhteiskuntavastuuraportointia alkoi ympäristöraportoinnista. Yrityksillä oli tarve parantaa uskottavuuttaan ympäristöasioidensa hoitamisesta tuomalla esille "todistusaineistoa" suoriutumisestaan. Näin saatiin myös viestittyä viranomaisteita nopeammin sidosryhmille omista parannuksista ympäristöasioiden saralla. (Joutsenvirta et al. 2011, 267)

Yritykselle yhteiskuntavastuun raportointi antaa työkalun, jolla yrityksen toimintaa pystytään kuvaamaan taloudellista raportointia laajemmin. Johdolle tämä antaa mahdollisuuden lisätä yrityksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sidosryhmiensä kanssa ja kontrolloida maineriskiään. (Niskala & Tarna 2003, 14) Epsteinin (2008, 223-224) mukaan yritysten johtoon kohdistuu ulkoisista sidosryhmistä painetta tuottaa yhä tarkempaa tietoa yrityksen sosiaalisesta ja ympäristöllisestä vastuunkannosta. Vaikka yritysten reaktiot tähän vaatimukseen vaihtelevat, trendi on kuitenkin kasvava.

Samoin kuin suhtautuminen yhteiskuntavastuuseen yleisesti, myös yhteiskuntavastuuraportointi on yritykselle strateginen päätös. Ongelmana kuitenkin on yhteiskuntavastuuraportoinnin hyötyjen ja siihen tehtyjen investointien hankala arvioitavuus normaalien kannattavuus- ja investointilaskelmien keinoin. Yritysjohdolle taas yhteiskuntavastuuraportointi on johtamisen väline, jolla saadaan määriteltyä se tieto, mitä eri sidosryhmät ovat halukkaita yrityksestä saamaan. Sidosryhmien ottaminen raportointiprosessiin auttaa yritystä määrittelemään omia tavoitteitaan, ja toisaalta auttaa yritystä itseään kertomaan näistä edistysaskeleista. (Niskala ym. 2009, 87)

Niskalan ym. (2009, 87-88) mukaan yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnin julkaiseminen voidaan rinnastaa uuden johtamisjärjestelmän käyttöönottoon. Yhteiskuntavastuuseen liittyvien tietojen systemaattinen kerääminen ja analysointi tukevat johtamista globaalissa taloudessa, jossa Internetin myötä tieto siirtyy nopeasti paikasta toiseen. Näin yritys pystyy vastaamaan nopeasti muuttuviin odotuksiin ja sidosryhmien vaatimuksiin. Epstein (2008, 223) näkee kriittisenä tekijänä yhteiskuntavastuuseen liittyvän tiedon keräämisen ja analysoinnin, koska niiden kautta pystytään jakamaan resursseja tehokkaammin. Hänen mielestään ulkoista yhteiskuntavastuuraportointia varten kerätyt tiedot tulisi käyttää hyväksi sisäisessä raportoinnissa johdon päätöksenteon tukena.

Niskalan ym. (2009, 88) mukaan yhteiskuntavastuuraportointi lisää myös yrityksen sisäistä tiedonkulkua ja liittää toisiinsa erillisiä toimintoja. Tämä johtuu siitä, että onnistunut yhteiskuntavastuuraportointi edellyttää muun muassa sijoittajaviestinnän, talouden, henkilöstöhallinnon, ympäristöjohdon, tutkimus- ja tuotekehityksen sekä yhteiskuntavastuusuhteista vastaavien toimintojen yhteistoiminnan tiivistämistä.

Yhteiskuntavastuuraportointi on siis keino antaa yrityksen tilasta kattavampi kuva, kuin mihin pelkkä perinteinen taloudellinen raportointi pystyy. Taloudellista raportointia Suomessa säätelevä kirjanpitolaki edellyttää, että yritys raportoi myös muita kuin taloudellisia tekijöitä, jotka vaikuttavat merkittävästi yrityksen toimintaan:

Toimintakertomuksessa on arvioitava kirjanpitovelvollisen toiminnan laajuuteen ja rakenteeseen nähden tasapuolisesti ja kattavasti merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä muita kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehittymiseen vaikuttavia seikkoja samoin kuin sen taloudellista asemaa ja tulosta. Arvion tulee sisältää keskeisimmät tunnusluvut kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan sekä taloudellisen aseman ja tuloksen ymmärtämiseksi. Tässä tarkoituksessa on myös esitettävä tunnusluvut ja muut tiedot henkilöstöstä ja ympäristötekijöistä sekä muista mahdollisista kirjanpitovelvollisen liiketoiminnassa merkityksellisistä seikoista. Tarvittaessa arvioissa on esitettävä täydentävää tietoa ja lisäselvityksiä tilinpäätöksessä ilmoitetuista luvuista. (KPL 3. luku, 1 §)

Yhteiskuntavastuuraportointi liittyy oleellisesti myös riskien hallintaan. Yritysjohdo pystyy sen avulla varautumaan toimittajaketjuun, brändiin, lainsäädäntöön tai yrityskuvaan vaikuttaviin riskeihin. Pörssiyhtiöille yhteiskuntavastuuraportoinnilla voi olla suurikin merkitys osakkeen arvoon sekä sen pääoman kustannuksiin. Yhä useammin yhteiskuntavastuuraportointi yhdistetäänkin menestyviin yrityksiin, joka on taas merkki sijoittajille vähentyneestä riskistä. Riskien toteutuessa yhteiskuntavastuuraportoinnilla pystytään vaikuttamaan sijoittajien reaktioihin. (Niskala ym. 2009, 88) Suomessa pörssiyhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi on yleistynyt vuonna 2009 edellisvuodesta vaikkakin se on edelleen melko vähäistä. (Yhteiskuntavastuuraportointikilpailu 2009, 2)

Itse raportoinnin toteutusta määrittelevät ympäristön vaatimukset ja yrityksen sisäiset tarpeet. Sisäiset tarpeet kumpuavat yhteiskuntavastuunasioiden johtamisesta ja niiden seurannasta sekä sisäisen raportoinnin toteuttamisesta. Ulkoinen ympäristön tarve tiedolle saattaa tulla sijoittajilta, viranomaisilta tai muilta yrityksen sidosryhmiltä. Mitä tietoa tuotetaan, riippuu kuitenkin olennaisesti yhteiskuntavastuun merkityksestä yritykselle itselleen. Yhteiskuntavastuun näkökohdat ja sidosryhmiin kohdistuvat taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset sekä ympäristövaikutukset ovat määrittelemässä yhteiskuntavastuuraportointia. (Niskala ym. 2009, 90)

2.5 Yhteiskuntavastuuraportoinnin trendit Suomessa

KHT-yhdistys on järjestänyt vuodesta 1996 jo 16 kertaa yhteiskuntavastuuraportointi-kilpailun suomalaisille yrityksille. Kilpailussa on palkittu parhaita raportiojia ja samalla seurattu alan kehityssuuntia. (Vastuullisuusraportointikilpailu 2011, 3) Seuraavassa käsitelty lyhyesti vuosien 2009, 2010 ja 2011 yhteiskuntavastuuraportti-kilpailujen yhteenvetoja.

Suomalaisen yhteiskuntavastuuraportoinnin kehitystä on ohjannut GRI-ohjeisto, jota valtaosa suomalaisista yhteiskuntavastuustaan raportoivista yrityksistä käyttää. (Yhteiskuntavastuuraportointi-kilpailu 2009, 2; Yhteiskuntavastuuraportointi-kilpailu 2010, 2)

Viimeisimpinä vuosina yhteiskuntavastuuraportoinnissa sidosryhmäyhteistyö ja omasta toiminnasta lähtöisin oleva yhteiskuntavastuu ovat lisääntyneet. Yhteiskuntavastuuraportoinnissa on vielä haasteita ja joillain osa-alueilla saattaa ilmetä vaihtelevuutta, joka hankaloittaa raporttien vertailtavuutta. Yhteiskuntavastuuraporttien taso on kuitenkin kasvanut ja yhä useampi yritys raportoi yhteiskuntavastuustaan. (Vastuullisuusraportointi 2011, 4; Yhteiskuntavastuuraportti-kilpailu 2010, 3-4)

Yhtenä trendinä on myös erillisen tulostetun yhteiskuntavastuuraportin merkityksen vähentyminen. Yhä useammassa yrityksissä yhteiskuntavastuuraportti on integroituna osana yrityksen toimintakertomusta ja se on monesti verkko-versiona. (Yhteiskuntavastuuraportti-kilpailu 2009, 3; Yhteiskuntavastuuraportti-kilpailu 2010; 3-4) Myös Joutsenvirta et al. (2011, 281-282) uskovat erillisen yhteiskuntavastuuraportin tulleen tiensä päähän, ja että raportointikanavat ja -rytmi tulevat muokkautumaan niin, että yritysten on otettava yhä nopeammin kantaa vastuullisuusasioihinsa esimerkiksi verkossa.

3 YHTEISKUNTAVASTUUN OHJEISTOT JA STANDARDIT

3.1 Sitoumustyyppiset aloitteet

Sitoumustyyppisten aloitteiden tarkoitus on ottaa kantaa vastuullisessa liiketoiminnassa huomioitaviin asioihin. Niiden ei ole tarkoitus esittää ohjeita ja suosituksia käytännön toteuttamisesta. (Niskala ym. 2009, 42)

3.1.1 YK:n Global Compact

YK:n pääsihteeri Kofi Annan esitteli vuonna 1999 elinkeinoelämälle aloitteensa kymmenestä periaatteesta, joissa otettiin kantaa ihmisoikeuksien, työolojen ja ympäristönsuojelun puolesta. Myöhemmin vuonna 2004 yhdeksi periaatteeksi lisättiin myös korruption vastustaminen. (Niskala ym. 2009, 42-43)

Global Compact perustuu neljään kansainväliseen asiakirjaan tai sopimukseen. Nämä ovat YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, ILO:n työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskeva julistus, YK:n Rion julistus sekä YK:n korruption vastainen yleissopimus. (Juutinen & Steiner 2010, 245)

Jos yritys allekirjoittaa aloitteen, sen tulee raportoida säännöllisesti näiden kymmenen periaatteen edistämisestä omassa toiminnassaan. Tämä niin sanottu Communication on Progress -raportti sisältää kolme osa-aluetta: ylimmän johdon kannanotto Global Compact periaatteiden noudattamisesta, kuvaus käytännön toimenpiteistä, joilla periaatteita on edistetty ja raportti saaduista tai odotetuista tuloksista. Global Reporting Initiative-ohjeiston tunnuslukuja suositellaan käytettäväksi tulosten raportoinnissa. (Niskala ym. 2009, 43) Seuraavassa taulukossa on esitetty Global Compactin kymmenen periaatetta luokiteltuna neljään pääluokkaan ihmisoikeudet, työoikeus, ympäristö ja korruption vastustaminen.

<p>Ihmisoikeudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Periaate 1: Yleismaailmallisten ihmisoikeuksien tukeminen yritysten vaikutuspiirissä • Periaate 2: Vakuutuksen antaminen siitä, että yritykset itse eivät ole sekaantuneet ihmisoikeusloukkauksiin.
<p>Työoikeus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Periaate 3: Yhdistymisvapauden ylläpitäminen ja työehtosopimusneuvotteluoikeuden tunnustaminen. • Periaate 4: Kaikkien pakkotyön muotojen poistaminen. • Periaate 5: Lapsityövoiman käytön lopettaminen. • Periaate 6: Työhönotossa ja työtehtävissä tapahtuvan syrjinnän poistaminen.
<p>Ympäristö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Periaate 7: Ympäristöongelmia ehkäisevien toimien tukeminen. • Periaate 8: Aloitteellisuus ympäristötietoisuuden lisäämisessä. • Periaate 9: Kannustaminen ympäristöystävällisen tekniikan kehittämiseen.
<p>Korruption vastustaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Periaate 10: Yritysten on vastustettava kaikenlaista korruptiota, myös kiristystä ja lahjontaa.

Taulukko 1 Global Compactin 10 periaatetta (Niskala ym. 2009, 43)

3.1.2 Kansainvälisen kauppakamarin Elinkeinoelämän peruskirja

Kansainvälisen kauppakamarin vuonna 1991 julkaistu 16 periaatteen peruskirja käsittelee yritysten sitoutumista, ympäristöjohtamisen käytäntöjen luomista, ympäristöasioiden integrointia osaksi muuta liiketoimintaa, ympäristöasioiden huomioimista koko arvoketjussa sekä tuotteiden elinkaaren aikana, varovaisuusperiaatteen noudattamista sekä sidosryhmäyhteistyötä ja avoimuutta. Tämä vuonna 1996 uusittu peruskirja muodosti aiemmin monelle yritykselle ympäristöjohtamisen perustan. Vuonna 2002 tämä peruskirja sai jatkoa, kun Kansainvälinen kauppakamari julkaisi jatkon kestävästä kehityksestä peruskirjalle, joka on suositus yritysten yhteiskuntavastuulle. (Niskala ym. 2009, 43)

Tämän julkistuksen jälkeen Kansainvälinen kauppakamari julkaisi käytännön toimiin ohjeita antavan yhdeksän askeleen oppaan, jonka tarkoitus on antaa lista toimista, joita vastuullinen yritystoiminta edellyttää. (Niskala ym. 2009, 44) Yhdeksän askelta sisältää johdon sitoutumisen varmistamisen, yrityksen arvojen arvioimisen, avainsidosryhmien tunnistamisen, periaatteiden ja

politiikkojen muodostamisen, johtamisjärjestelmien rakentamisen, oman toiminnan vertailun ulkoisiin standardeihin ja toimintatapoihin, sisäisen valvonnan järjestämisen, yhteisen kielen muodostamisen ja lopuksi realististen tavoitteiden muodostamisen. (Kansainvälinen kauppakamari 2012)

3.1.3 OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille

OECD:n ensimmäiset monikansallisille yrityksille tehdyt toimintaohjeet ovat vuodelta 1976. Toimintaohjeiden viimeisin versio on vuodelta 2000, jolloin ne uudistettiin. Toimintaohjeiden tarkoituksena on helpottaa yrityksiä vastaamaan yhteiskuntavastuulle asetettuihin odotuksiin. Muun muassa tietojen käsittelyä ja laatua, ympäristönsuojelua ja kuluttajansuojakysymyksiä on käsitelty OECD:n toimintaohjeissa. (Lähde?)

OECD:n toimintaohjeet ovat vapaaehtoisten ohjeistusten pitkällä listalla sikäli poikkeukselliset, sillä ne ovat vastuullisen yritystoiminnan ensimmäisiä ohjeistuksia. Toimintaohjeiden kehittämistyössä ovat olleet mukana OECD:n jäsenmaat ja näiden maiden hallinto on antanut julkisen tunnustuksen toimintaohjeille. OECD:n toimintaohjeet ovat UN Global Compactin ja ILO:n työelämän tunnustuksen ohella käytetyimmät yleiset toimintaohjeet vastuulliseen yritystoimintaan ja suurin osa yrityksistä, jotka viittaavat vastuullisuusraportoinnissaan OECD:n toimintaohjeisiin, viittaavat myös GRI:n viitekehykseen. (Hohnen 2009, 19-20)

3.2 Toimintajärjestelmiä koskevat standardit

Vastuullisen yritystoiminnan käytännön toteuttamisessa apuna ovat standardit, jotka koskevat toimintajärjestelmiä. Keskeistä yhteiskuntavastuun kattavaa toimintajärjestelmästandardia ei vielä ole olemassa, vaan standardit keskittyvät yhteiskuntavastuun eri osa-alueisiin. (Niskala ym. 2009, 49)

Osa järjestelmistä on epämuodollisempia ohjeistuksia ja menetelmäkuvauksia, kun taas osa on virallisia standardeja. Standardien etu on, että niitä käyttävät yritykset saavat käyttää standardia viestinnässään. (Jussila 2010, 47)

3.2.1 ISO 14000

International Standardization Organization eli Kansainvälinen standardisointiorganisaatio on kehittänyt ympäristöasioiden johtamiseen ISO 14000 -ympäristöjärjestelmästandardin. Se edustaa tällä hetkellä tunnetuinta ja suosituinta ympäristöjohtamiseen liittyvää standardisarjaa. Sen lähtökohtana on sitoutuminen jatkuvaan parantamiseen ja lainsäädännön noudattaminen. (Niskala ym. 2009, 49)

ISO 14000 -tarjoaa organisaatioille johtamisvälineen ympäristövaikutusten tunnistamiseen, jatkuvan parantamisen ympäristöasioissa ja systemaattisen lähestymistavan ympäristötavoitteiden asettamiselle ja niiden saavuttamiselle. (Kansainvälinen standardisointiorganisaatio 2011)

3.2.2 ISO 26000

Kansainvälinen standardisointiorganisaatio on kehittänyt ISO 26000 tai ISO SR (Social Responsibility) -yhteiskuntavastuustandardin. Se on vapaamuotoiseen ohjeistoon verrattavissa oleva standardi, jota yritykset voivat käyttää yhteiskuntavastuunsa johtamisessa, kehittämisessä ja seurannassa. Koska kyseessä ei ole hallintajärjestelmästandardi vaan ohjestandardi, se ei sovellu sertifioidtavaksi. (Jussila 2010, 49-50; Törnroos 2011, 9)

ISO 26000 on hyvin laaja ja se voi toimia yrityksissä yhteiskuntavastuun käsikirjana, joka antaa opastusta käsitteistä, termeistä ja määritelmistä. Standardi ohjeistaa käyttäjänsä yhteiskuntavastuun ydinaiheista ja peruseriaatteista. Se antaa ohjeita tavoista, joilla organisaatio voi sisällyttää toimintaansa vastuullisuuden näkökulman. (Törnroos 2011, 9)

Törnroos (2011, 9-10) esittelee ISO 26000 -standardiin sisällytetyt yhteiskuntavastuun peruseriaatteet, joita on seitsemän kappaletta: vastuunalaisuus, avoimuus, eettinen toiminta, sidosryhmien intressien kunnioittaminen, oikeusjärjestyksen kunnioittaminen, kansainvälisten toimintasääntöjen kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen.

Jokaisen organisaation tulisi ISO 26000 -standardin mukaan tunnistaa itseään koskevat ydinaiheet. Koska yrityksiä on erilaisia, myös ydinaiheet koskevat jotain yrityksiä enemmän ja joitain eivät ollenkaan. Standardissa esitettyjä ydinaiheita on seitsemän kappaletta: organisaation hallintotapa, ihmisoikeudet, työelämän käytännöt, ympäristö, oikeudenmukaiset toimintatavat, kuluttaja-asiat sekä yhteisön toimintaan osallistuminen ja yhteisön kehittäminen. (Törnroos 2011, 9-10)

Standardi antaa ohjeistusta siitä, kuinka vastuullisuus sisällytetään organisaation toimintaan. Standardi antaa opastusta seuraaviin asioihin:

- yhteiskuntavastuun ymmärtäminen organisaatiossa
- yhteiskuntavastuun sisällyttäminen koko organisaatioon
- yhteiskuntavastuuseen liittyvä viestintä
- organisaation yhteiskuntavastuullisuuteen liittyvän uskottavuuden parantaminen
- edistymiskatselmointi ja toiminnan tason parantaminen
- vapaaehtoisten yhteiskuntavastuuhankkeiden arviointi

(Törnroos 2011, 10)

3.2.3 AA1000

AccountAbility 1000-standardisarja on ISAE:n (Institute of Social and Ethical Accountability) kehittämä, ja se tarjoaa työkalut yhteiskuntavastuun periaatteiden määrittelemiseksi, jota täydentävät raportointi- ja sidosryhmävuorovaikutusstandardit. Ensimmäinen versio julkaistiin vuonna

1999 ja alusta asti taustalla ovat olleet eettisen ja sosiaalisen laskentatoimen periaatteet. (Niskala ym. 2009, 69; Jussila 2010, 47-49)

AA1000 on ISO 14001-ympäristöjohtamisjärjestelmän tapaan prosessilähtöinen. Riittävä yhteiskuntavastuun taso määritellään lainsäädännössä ja organisaation omista tavoitteista, AA1000S standardi tähtää vain toiminnan prosessimaiseen jatkuvaan parantamiseen. (Niskala ym. 2009, 69)

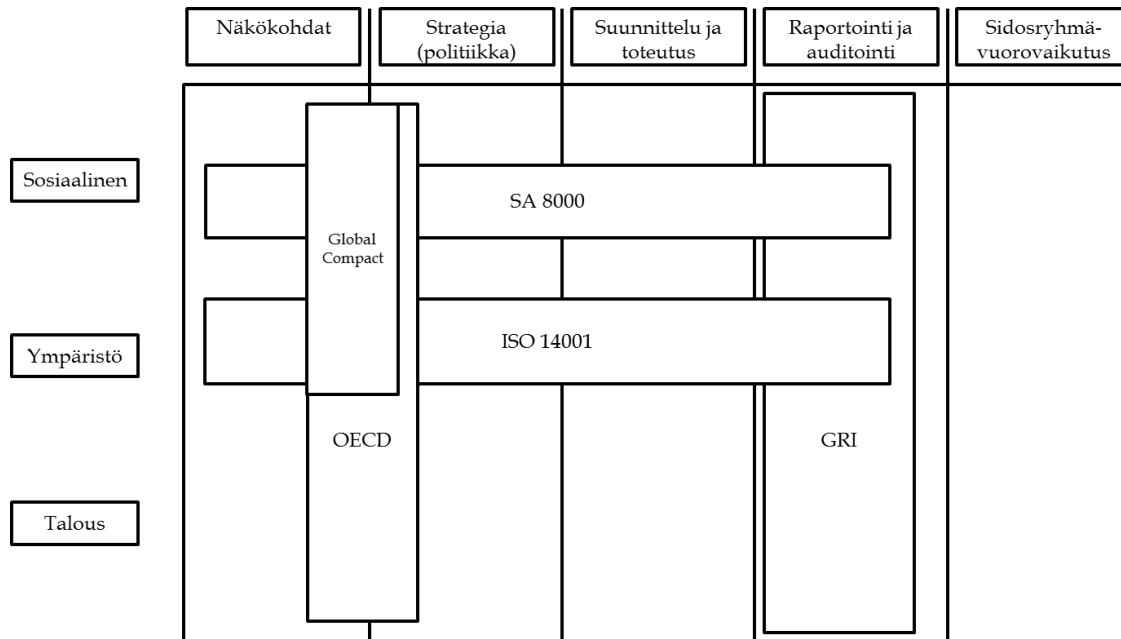
AccountAbilityn standardit eivät ole sertifioitavissa ja kaikki sen yhteistyöyritykset saavat käyttää viestinnässään sen nimeä ja merkkiä, huolimatta siitä noudattavatko yritykset sen standardien periaatteita vai eivät. (Jussila 2010, 49)

3.2.4 SA8000

Social Accountability International julkaisi vuonna 1997 SA8000-standardin. Standardi perustuu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen, lapsen oikeuksien yleissopimukseen ja Kansainvälisen Työjärjestön ILO:n keskeisiin työelämää sääteleviin sopimuksiin. Standardin kehittämisessä on ollut mukana niin yrityselämän edustajia kuin myös yliopistojen ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Standardi käsittää muun muassa vaatimuksia lapsityövoiman käytölle, pakkotyövoimalle, työterveydelle ja turvallisuudelle, syrjinnälle ja palkkaukselle sekä hallintajärjestelyille. (Niskala ym. 2009, 50)

3.2.5 Eri toimintajärjestelmien suhde toisiinsa

Mikään edellä mainituista toimintajärjestelmistä ei kata aukottomasti yhteiskuntavastuun koko kenttää. Alla oleva kuvio havainnollistaa miten eri standardit ja ohjeistukset kattavat yhteiskuntavastuun osa-alueita.

Kuvio 1 Eri toimintajärjestelmien suhde toisiinsa (Niskala ym. 2009 mukailen)

3.3 Global Reporting Initiative

3.3.1 Historia

Global Reporting Initiative eli GRI on raportointiviitekehys, jota käyttävät useat yhteiskuntavastuustaan tunnetut yritykset. Se on kansainvälinen aloite, jonka tarkoituksena on luoda organisaatioiden yhteiskuntavastuun raportoinnille tilinpäätösraportointia vastaava toimintamalli. Tätä toimintamallia ovat olleet alusta asti mukana kehittämässä useat eri sidosryhmät elinkeinoelämästä, tilintarkastajista, sijoittajista ja kuluttajista kansalaisjärjestöihin asti. (Jussila 2010, 50; Niskala ym. 2009, 93; Juutinen & Steiner 2010, 241-242)

GRI:n kehitys alkoi vuonna 1997 Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelman UNEP:n ja Coalition for Environmentally Responsible Economies:in (CERES) yhteistyönä. Tavoitteena oli kehittää yhtenevä toimintamalli yhteiskuntavastuuraportoinnille yhteistyössä erilaisten organisaatioiden ja järjestöjen kanssa. Kehitystyössä on ollut alusta asti mukana yrityksiä, tilintarkastajia, sijoittajia, kuluttajia, työntekijöitä ja kansalaisjärjestöjä. Kaikkien sidosryhmien huomioiminen kehityksen alusta saakka on vaikuttanut myös raportointiviitekehysten hyväksyttävyyteen, uskottavuuteen ja käyttökelpoisuuteen. Siksi GRI onkin saavuttanut nopeasti vahvan aseman yleisesti hyväksyttynä raportointiviitekehystenä. (Niskala ym. 2009, 93-94; Juutinen & Steiner 2010, 241-242) Vuonna 2010 kaikista CorporateRegister-sivustolle rekisteröidyistä raporteista GRI:n raportointiviitekehystä käytti lähes 40 prosenttia, ja monet käyttävät GRI:a lähtökohtana ja tarkastuslistana yhteiskuntavastuuraportointia rakennettaessa. (CorporateRegister 2011, 6) Marimon, del Mar Alonso-Almeida, del Pilar Rodríguezin ja Alejandro (2012) toteavat tutkimuksessaan GRI:n leviämisestä maailmalle sen olevan kaikkein käytetyin yhteiskuntavastuun raportointiin käytetty viitekehys (Marimon, del Mar Alonso-Almeida, del Pilar Rodríguez & Alejandro 2012, 133)

3.3.2 Taustaorganisaatio

GRI:n taustaorganisaatio on samalla nimellä kulkeva voittoa tavoittelematon säätiö, joka sijaitsee Amsterdamissa. Sitä rahoittavat valtiot, säätiöt ja yksityiset yritykset, jotka saavat vastineeksi GRI:n materiaaleja ja palveluja alennuksella. Jatkossa GRI pyrkii yhä enemmän rahoittamaan omaa toimintaansa tuotteistamalla raportointiin liittyviä palveluitaan esimerkiksi koulutukseksi ja tietopalveluiksi. (Niskala ym. 2009, 94)

GRI:n taustaorganisaatio koostuu hallituksesta, sidosryhmäneuvostosta, teknisestä asiantuntijakomiteasta ja sihteeristöstä. Tekninen asiantuntijakomitea vastaa raportointiviitekehysten sisällöllisestä kehittämisestä.

Sidosryhmäneuvosto käy keskustelua sisällöstä ja sen jäsenet tuovat laaja-alaista näkemystä omalta erikoistumisalueeltaan raportointiviitekehyksen kehittämiseen. Hallitus lopulta päättää ja on vastuussa muutoksista raportointiviitekehyksiin. (Niskala ym. 2009, 94; GRI 2012a)

GRI toimii strategisessa yhteistyössä YK:n ympäristöohjelman, Global Compact:n, OECD:n ja Kansainvälisen Standardointiorganisaation kanssa. (GRI 2012) Tästä johtuen muun muassa Global Compact ja OECD:n toimintaohje monikansallisille yrityksille tunnustavat GRI:n malliksi, jonka perusteella organisaatiot voivat osoittaa edistymistään ja sitoutumistaan näihin aloitteisiin ja periaatteisiin. (Niskala ym. 2009, 95)

3.3.3 Tarkoitus ja tavoite

Niskalan ym. (2009, 94) mukaan Global Reporting Initiativen tarkoituksena on toimia viitekehyksenä raportoitaessa organisaation taloudellisista, ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista. GRI on omilla verkkosivuillaan lisännyt myös johtamiskäytännöt yhdeksi raportoimisen osa-alueeksi, ja nimeää tämän myös yhdeksi kestävästä kehityksen avainalueeksi, hieman perinteisestä "triple bottom line"-määritelmästä poiketen. (GRI 2012a)

GRI:n yhtenä tavoitteena on olla raportointiviitekehys huolimatta organisaation kokoluokasta, toimialasta tai maantieteellisestä sijainnista. Sen kehittämisen alusta lähtien on pyritty ottamaan huomioon eri organisaatioiden ja toimialojen erityispiirteitä lähtien pienistä paikallisista yrityksistä aina suuriin kansainvälisiin toimijoihin. Eri toimialat on huomioitu täydentävillä toimialakohtaisilla mittaristoilla, jotka on kehitetty kansainvälisenä yhteistyönä eri sidosryhmien kanssa, jotta ne olisivat sovellettavissa kaikilla alueilla. (Niskala ym. 2009, 94)

Yleinen hyväksyttävyys ja laskentaperiaatteiden luonti on myös GRI:n tavoite. GRI pyrkii ohjaamaan yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittymistä antamalla tulkintaohjeita erityiskysymyksiin. GRI tarjoaa välineet organisaatioille antaa toiminnastaan tasapainoinen kuva kaikilta yhteiskuntavastuun osa-alueilta. Tärkeimmäksi tavoitteeksi Niskala, Pajunen ja Tarna-Mani ovat maininneet tästä seuraavan vertailukelpoisuuden parantumisen yhteiskuntavastuuraporttien välillä. Vasta vertailukelpoisuuden parantumisen myötä yrityksiä voidaan verrata niiden yhteiskuntavastuullisen suoriutumisen perusteella. Toisaalta yritysten vertailtavuus voi olla hyvin heikko johtuen toimialakohtaisista tai toimintakulttuuriin liittyvistä eroista. GRI pyrkii ottamaan huomioon nämä vaikutukset ja tekee jatkuvasti yhteistyötä sidosryhmien kanssa, jotta GRI:n raportointiviitekehys antaisi mahdollisimman

hyvän kuvan organisaatioiden suoriutumisesta. (Niskala ym. 2009, 95; GRI 2011c) Seuraavassa taulukossa on esitetty Global Reporting Initiativen toimintaa ohjaavat visio, missio ja tavoitteet.

GRI:n visio	Taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöasioihin liittyvien tulosten esittäminen tulee olemaan yhtä yleistä, samalla tavalla vertailukelpoista ja yhtä tärkeää organisaatioiden menestymisen kannalta kuin tilinpäätösraportointi. GRI pyrkii tämän vision toteuttamiseen jatkuvasti kehittämällä ja parantamalla raportointiviitekehystään sekä sen käyttöön liittyvää osaamista.
GRI:n missio	GRI luo edellytyksiä läpinäkyvälle ja luotettavalle yhteiskuntavastuutiedon välitykselle kehittämällä ja jatkuvasti parantamalla raportointiviitekehystään. Viitekehys on kehitetty perustuen systemaattiseen sidosryhmävuorovaikutukseen raportoinnin keskeisten sidosryhmien kanssa. Se heijastaa sidosryhmien käsityksiä hyvästä raportoinnista ja lisää raporttien laatijoiden ja käyttäjien osaamista GRI-viitekehysten käytöstä.
GRI:n tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • yhteiskuntavastuuraportoinnin käytäntöjen kehittäminen tilinpäätösraportointia vastaavalle tasolle • kaikille organisaatioille yhteisten yhteiskuntavastuun tunnuslukujen ja toimialakohtaisten tunnuslukujen käyttöönoton edistäminen • yhteiskuntavastuuraportoinnin käytäntöjen kehittämisen ohjaaminen ja yksityiskohtaisten ohjeiden antaminen tulkinvaraisissa kysymyksissä

Taulukko 2 GRI:n visio, missio ja tavoitteet (Niskala ym. mukaillen 2009, 97)

3.3.4 Eri raportointitasot

Global Reporting Initiative asettaa suuren painoarvon raportoitavantiedon olennaisuudelle. Tällöin yritys pystyy keskittymään asioihin, jotka ovat olennaisia sen toiminnalle tai sen sidosryhmille. Olennaisuusarvioinnissa tulisi huomioida sekä sisäisiä että ulkoisia tekijöitä. Sisäisiä tekijöitä olennaisuusarvioinnissa ovat muun muassa liiketoimintastrategia, ydinosaaminen ja toiminnan taloudelliset, ympäristölliset ja sosiaaliset vaikutukset. Ulkoiset tekijät taas ovat eri sidosryhmien odotuksia yrityksen yhteiskuntavastuuraportointia kohtaan. (Juutinen & Steiner, 2010, 244)

Global Reporting Initiative onkin määrittänyt kolme eri raportointitasoa, jotka kuvaavat yhteiskuntavastuuraportin kattavuutta. Tasot ovat A, B ja C. C-taso on alin, ja sen vaatimukset sisältyvät tasoon B, jonka vaatimukset taas sisältyvät tasoon A, joka on raportointitasoista ylin. Taso C edellyttää 10 toimintaindikaattorin raportointia, vähintään yhtä jokaiselta vastuun osa-alueelta. Taso B edellyttää raportointia vähintään 20 toimintaindikaattorista. Taso A edellyttää kaikkien toimintaindikaattorien raportointia mukaan lukien sektori- ja alakohtaiset tunnusluvut kuitenkin huomioiden raportoivan organisaation tekemän olennaisuusanalyysin. (Juutinen & Steiner 2010, 243-244)

3.3.5 Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit

Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorien olennainen tehtävä on kuvata niitä välittömiä ja välillisiä vaikutuksia, joita organisaatiolla on keskeisille sidosryhmille. (Niskala ym. 2009, 141) GRI muotoilee saman asian hieman toisin kertomalla, että taloudellisten indikaattorien tehtävänä on kuvata pääomavirtoja eri sidosryhmien välillä ja niiden vaikutuksia yhteiskunnassa. GRI:n mukaan yhteiskuntavastuuraporteista etsitään yhä enemmän tietoa siitä, miten raportoija vaikuttaa kestäväen kehityksen niissä talousjärjestelmissä, joissa se toimii. (GRI 2011a IPS EC, 2; GRI 2011b, 29) Seuraavassa taulukossa on esitetty GRI:n käyttämä taloudellisen vastuun toimintaindikaattorien luokittelutapa ja tämän jälkeen taulukko, jossa eri kategorioiden toimintaindikaattoreiden sisältö on avattu laajemmin.

Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit on jaettu kolmeen kategoriaan GRI G3-viitekehityksessä:

1. Taloudellinen toiminta (Välittömät taloudelliset vaikutukset ja luotu taloudellinen arvo)
2. Markkina-asema (Lisätietoa toiminnasta tietyillä markkina-alueilla)
3. Välilliset taloudelliset vaikutukset (Taloudellisen toiminnan ja siirtojen vaikutukset)

(GRI 2011, IPS: EC, 2)

Indikaattori-tyyppi	GRI-koodi	Toimintaindikaattorin sisältö
Taloudellinen toiminta		
Pääindikaattori	EC1	Tuotettu ja jaettu suora taloudellinen lisäarvo jaoteltuna tuloihin, toimintakuluihin, henkilöstökuluihin, lahjoituksiin ja muuhun tukeen esimerkiksi paikallisyhteisöille, oman toiminnan kehittämiseen sekä maksuihin sijoittajille, rahoittajille ja valtiolle
Pääindikaattori	EC2	Ilmastonmuutokseen liittyvät taloudelliset vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet liittyen

		organisaation toimintaan
Pääindikaattori	EC3	Organisaation eläkesitoumusten kattavuus
Pääindikaattori	EC4	Valtiolta saadut merkittävät avustukset
Markkina-asema		
Lisäindikaattori	EC5	Tavanomaisten alkupalkkojen ja paikallisen minimipalkan suhde organisaation merkittävässä toimipaikoissa
Pääindikaattori	EC6	Periaatteet ja käytännöt liittyen paikallisiin toimittajiin sekä paikallisten hankintojen osuus merkittävässä toimipaikoissa
Pääindikaattori	EC7	Paikallista rekrytointia koskevat menettelytavat sekä paikallisyhteisöistä palkatun ylimmän johdon osuus organisaation merkittävässä toimipaikoissa
Välilliset taloudelliset vaikutukset		
Lisäindikaattori	EC8	Vaikutus ja investoinnit yleisen paikallisen infrastruktuurin ja yleishyödyllisten palvelujen kehittymiseen (organisaation omat rahalliset investoinnit, muut lahjoitukset ja hyväntekeväisyys)
Lisäindikaattori	EC9	Keskeiset epäsuorat taloudelliset vaikutukset ja niiden laajuus

Taulukko 3 Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit. (Niskala ym. 2009, 142; GRI 2011a)

3.3.6 Ympäristövastuun toimintaindikaattorit

Ympäristövastuun indikaattorien tarkoituksena on osoittaa organisaation käyttämät panokset ja tuotokset sekä erilaiset tavat ja voimakkuudet, joilla ympäristöön vaikutetaan. (GRI 2011a IPS:EN, 3) Kaivosalalla ympäristövastuuta käsittelevien toimintaindikaattorien rooli kasvaa suhteessa taloudelliseen ja sosiaaliseen vastuuseen. (Roca & Searcy 2011, 111)

Toimintaindikaattoreissa huomioitavat näkökulmat on jaoteltu panosten ja tuotosten sekä ympäristövaikutusten mukaan. Panoksiin liittyvät näkökulmat ovat energian, materiaalien ja veden kulutus. Tuotosten näkökulmasta olennaisia asioita ovat päästöt niin ilmaan kuin maaperään ja vesistöihin sekä organisaation toiminnasta syntyneet jätteet. GRI on nostanut näkökohdiksi myös organisaation vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, kuljetukset, tuotteiden ja palveluiden ympäristövaikutukset sekä ympäristömääräysten noudattamisen ja ympäristöasioista aiheutuneet taloudelliset vaikutukset. (Niskala ym. 2009, 145)

Keskeisten ympäristönäkökohtien mukaisesti jaotellut indikaattorit tulee myös ilmoittaa absoluuttisina ja suhteellisina. Absoluuttiset luvut kertovat toiminnan laajuudesta ja suhteelliset luvut taas tekevät suoriutumisen ympäristöasioissa vertailukelpoiseksi muiden organisaatioiden kanssa ja suhteellisilla luvuilla voidaan mitata myös organisaation tehokkuutta. (Niskala ym. 2009, 146)

Ympäristötietojen määrittäminen GRI:n viitekehyksessä perustuu materiaalivirtoihin, ympäristötaseeseen ja elinkaariajattelun soveltamiseen. Lähtökohdana on raportoida ympäristötase panos-tuotos -mallin avulla materiaalivirroittain. GRI suosittelee ympäristövastuun toimintaindikaattorien laajentamista arvoketjun eri osiin, jotta ympäristövaikutuksia pystyttäisiin arvioimaan tuotteiden tai palveluiden koko elinkaaren ajalta. (Niskala ym. 2009, 146)

Seuraavassa taulukossa on esitetty edellä mainittujen kategorioiden toimintaindikaattoreiden sisältö laajemmin.

Indikaattori- tyyppi	GRI- koodi	Toimintaindikaattorin sisältö
Materiaalit		
Pääindikaattori	EN1	Käytetyt materiaalit painon ja määrän mukaan
Pääindikaattori	EN2	Kierrätettyjen materiaalien suhteellinen osuus käytetystä materiaalista
Energia		
Pääindikaattori	EN3	Suora energiankulutus jaoteltuna primäärienergiälähteittäin
Pääindikaattori	EN4	Epäsuora energiankulutus jaoteltuna primäärienergiälähteittäin
Lisäindikaattori	EN5	Säästötoimilla ja tehokkuutta parantamalla saavutettu energiansäästö
Lisäindikaattori	EN6	Energiatehokkaat tai uusiutuviin energialähteisiin perustuvat tuotteet ja palvelut ja näiden vaikutukset energiankäyttöön
Lisäindikaattori	EN7	Toimenpiteet epäsuoran energiankulutuksen vähentämiseksi ja saavutetut säästöt
Vesi		
Pääindikaattori	EN8	Vedenotto jaoteltuna lähteittäin
Lisäindikaattori	EN9	Vesilähteet, joihin organisaation vedenotolla on merkittävä vaikutus
Lisäindikaattori	EN10	Kierrätetyn ja uudelleenikäytetyn veden

		kokonaisvolyymi ja prosenttiosuus
Luonnon monimuotoisuus		
Pääindikaattori	EN11	Luonnonsuojelualueilla tai luonnon monimuotoisuuden kannalta rikkailla alueilla tai niiden läheisyydessä omistettujen, vuokrattujen ja hallintoitujen maa-alueiden sijainti ja koko
Pääindikaattori	EN12	Organisaation toiminnan, tuotteiden ja palvelujen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen luonnonsuojelualueilla tai luonnon monimuotoisuuden kannalta rikkailla alueilla
Pääindikaattori	MM1	Häirittyjen ja kunnostettujen maa-alueiden määrä (omistetut ja vuokratut maa-alueet, joita hallinnoidaan tuotannollisiin tarkoituksiin)
Lisäindikaattori	EN13	Suojellut ja kunnostetut elinympäristöt
Lisäindikaattori	EN14	Strategiat, toimenpiteet ja tulevaisuuden suunnitelmat liittyen organisaation vaikutuksiin luonnon monimuotoisuuteen
Pääindikaattori	MM2	Lukumäärä ja prosenttiosuus toimipaikoista, joissa on tunnistettu tarve luonnon monimuotoisuuden turvaamissuunnitelmalle ja lukumäärä ja prosenttiosuus niistä toimipaikoista, joissa suunnitelma on tehty
Lisäindikaattori	EN15	IUCN:n punaisella listalla tai kansallisilla suojeltavien lajien listoilla olevien lajien määrä organisaation vaikutuspiirissä olevilla alueilla jaoteltuna sukupuuttoon kuolemisriskin mukaan
Päästöt ilmaan, jätevedet ja jätteet		
Pääindikaattori	EN16	Suorat ja epäsuorat kokonaiskasvihuonepäästöt painon mukaan
Pääindikaattori	EN17	Muut merkittävät epäsuorat kasvihuonekaasupäästöt painon mukaan
Lisäindikaattori	EN18	Aloitteet kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi ja saavutetut vähennykset
Pääindikaattori	EN19	Otsonikatoa aiheuttavien aineiden päästöt painon mukaan
Pääindikaattori	EN20	Typen oksidien (NO _x), rikkioksidien (SO _x) päästöt sekä muut merkittävät päästöt ilmaan jaoteltuna päälajeittain painon mukaan
Pääindikaattori	EN21	Päästöt vesistöön jaoteltuna päästölajeittain ja

		kohteen mukaan
Pääindikaattori	EN22	Jätteiden kokonaismäärä jaoteltuna jätelajeittain ja käsittelyn mukaisesti
Pääindikaattori	MM3	Maakerrostumien, kiven, jätemineraalien ja lietteiden määrät ja niihin liittyvät riskit
Pääindikaattori	EN23	Merkittävien kemikaali-, öljy- ja polttoainevuotojen määrä ja suuruus
Lisäindikaattori	EN24	Kuljetetun, maahan tuodun, maasta viedyn tai käsitellyn ongelmajätteen (kuten määritelty Baselin sopimusasiakirjan liitteissä I, II, III ja VIII) määrä sekä kansainvälisesti kuljetetun ongelmajätteen prosenttiosuus
Lisäindikaattori	EN25	Vesistöt ja niiden yhteydessä olevat elinympäristöt, joihin organisaation vesipäästöillä ja valumilla on merkittävä vaikutus (koko, suojeleaste ja biodiversiteetti-arvo)
Tuotteet ja palvelut		
Pääindikaattori	EN26	Toimenpiteet tuotteiden ja palvelujen ympäristövaikutusten vähentämiseksi sekä toimenpiteiden vaikutusten laajuus
Pääindikaattori	EN27	Uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen otettujen tuotteiden ja pakkausmateriaalien suhteellinen osuus myydyistä tuotteista tuoteryhmittäin
Määräystenmukaisuus		
Pääindikaattori	EN28	Merkittävien ympäristölainsäädännön ja -säännösten rikkomiseen liittyvien sakkojen rahallinen määrä sekä ei-rahallisten sanktioiden lukumäärä
Kuljetukset		
Lisäindikaattori	EN29	Tuotteiden ja materiaalien kuljetuksesta sekä työmatkoista aiheutuneet merkittävät ympäristövaikutukset
Yleiset		
Lisäindikaattori	EN30	Ympäristönsuojelun kokonaiskustannukset ja investoinnit tyypeittäin

Taulukko 4 Ympäristövastuun toimintaindikaattorit. (Niskala ym. 2009, 147-149; GRI 2011a; GRI 2011b)

3.3.7 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit

3.3.7.1 Henkilöstöä ja työolosuhteita koskevat toimintaindikaattorit

GRI:n henkilöstöä ja työolosuhteita koskevat toimintaindikaattorit noudattavat International Labour Organisationin ”Decent Work Agenda”-ohjelman jaottelua. Agendalla on neljä näkökulmaa, jotka ovat työllistäminen, vuoropuhelu työnantajan ja työntekijän välillä, työntekijöiden oikeudet ja työsuojelu. (ILO 2012; GRI 2011a, IPS:LA, 2)

Työllistymisen näkökulma tarkastelee tasavertaista työllistymistä organisaatiossa mm. sukupuolen, iän ja työsuhteen pysyvyyden mukaan. Vuoropuhelu tarkoittaa vuorovaikutusta organisaation ja sen henkilöstön välillä. Työntekijöiden oikeuksien näkökulma kattaa henkilöstön järjestäytymisen ja heidän oikeutensa kollektiivisesti neuvoteltuihin työsuojeluun. Työsuojelu huomioi työturvallisuuden, -terveyden ja -hyvinvoinnin näkökulmat. GRI ohjeisto on ottanut näiden lisäksi näkökulmiksi myös tasa-arvoisen palkitsemisen, mahdollisuuden urakehitykseen ja henkilöstön osaamisen kehittämisen. (Niskala ym. 2009, 149; GRI 2011a IPS:LA 2) Seuraavassa taulukossa on esitetty laajemmin henkilöstöä ja työolosuhteita koskevien toimintaindikaattoreiden sisältö.

Indikaattori- tyyppi	GRI- koodi	Toimintaindikaattorin sisältö
Työllistäminen		
Pääindikaattori	LA1	Henkilöstö jaoteltuna työsuhteen (kokoaikainen/osa-aikainen) ja työsuojelun (vakituinen/määräaikainen) mukaan sekä toiminta-alueittain
Pääindikaattori	LA2	Henkilöstön vaihtuvuuden kokonaismäärä ja prosenttiosuus jaoteltuna ikäryhmittäin, sukupuolen mukaan ja toiminta-alueittain
Lisäindikaattori	LA3	Kokoaikaisille työntekijöille tarjotut edut, joita ei ole tarjottu määräaikaisille tai osa-aikaisille työntekijöille (keskeisten toimintojen osalta)
Henkilöstön ja työnantajan väliset suhteet		
Pääindikaattori	LA4	Kollektiivisesti neuvoteltujen työehtosopimusten piirissä olevien työntekijöiden prosenttiosuus
Pääindikaattori	LA5	Uudelleenjärjestelytilanteissa noudatettava vähimmäisirtisanomisaika ja sen sisältyminen kollektiivisiin työehtosopimuksiin
Pääindikaattori	MM4	Yli viikon mittaiset lakot ja työsulut maittain eriteltynä

Työterveys ja -turvallisuus		
Lisäindikaattori	LA6	Osuus kokonaistyövoimasta, joka on edustettuna virallisissa henkilöstön ja johdon yhteisissä työterveyttä ja -turvallisuutta valvovissa ja neuvoantavissa toimikunnissa
Pääindikaattori	LA7	Tapaturmat, ammattitaudit, menetetyt työpäivät, poissaolot ja työhön liittyvät kuolemantapaukset toiminta-alueittain
Pääindikaattori	LA8	Organisaation työntekijöille, heidän perheilleen ja paikallisyhteisön jäsenille suunnatut koulutus-, harjoittelu-, opastus-, ennaltaehkäisy- ja riskienhallintaohjelmat vakavien sairauksien varalta
Lisäindikaattori	LA9	Ammattiliittojen kanssa solmittujen sopimusten sisältämät terveys- ja turvallisuusteemat
Koulutus		
Pääindikaattori	LA10	Keskimääräiset koulutustunnit vuodessa henkilöstöä kohden jaoteltuna henkilöstöryhmittäin
Lisäindikaattori	LA11	Koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen liittyvät ohjelmat, jotka tukevat henkilöstön jatkuvaa työllisyyttä ja antavat tukea työsuhteen päättymistilanteissa
Lisäindikaattori	LA12	Säännöllisten suoritusarviointien ja kehityskeskustelujen piirissä olevan henkilöstön osuus
Monimuotoisuus ja tasavertaiset mahdollisuudet		
Pääindikaattori	LA13	Organisaation hallintoelinten ja henkilöstöryhmien koostumus jaoteltuna sukupuolen, ikäryhmän, vähemmistöryhmän ja muiden monimuotoisuuden liittyvien tunnuslukujen mukaisesti
Pääindikaattori	LA14	Naisten ja miesten peruspalkkojen suhde henkilöstöryhmittäin

Taulukko 5 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, henkilöstö ja työolosuhteet. (Niskala ym. 2009, 152-153; GRI 2011a; GRI 2011b)

3.3.7.2 Ihmisoikeuksia koskevat toimintaindikaattorit

Ihmisoikeuksia koskevat toimintaindikaattorit perustuvat mm. YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen ja ILO:n määrittelemi-

työelämän oikeuksiin. Ihmisoikeuksia käsittelevä osuus liittyy läheisesti työntekijöiden oikeuksiin mutta erityisesti siihen, miten organisaatio huolehtii ihmisoikeuksien edistämisestä niiltä osin, kuin se siihen pystyy omassa vaikutuspiirissään. (Niskala ym. 2009, 153)

Ihmisoikeuksia koskevat toimintaindikaattorit on jaettu kolmeen näkökulmaan: ihmisoikeuksien huomioiminen investoinneissa ja hankinnassa, ihmisoikeuksien yleisimmät näkökulmat (syrjinnän kieltö, yhdistymisen vapaus, lapsityövoima, pakkotyö ja alkuperäiskansojen oikeudet) ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistäminen organisaation vaikutuspiirissä. (GRI 2011a, IPS:HR, 2) Seuraavassa taulukossa on esitetty laajemmin ihmisoikeuksia koskevien toimintaindikaattoreiden sisältö luokiteltuna kolmen edellä mainitun näkökulman mukaisesti.

Indikaattori- tyyppi	GRI- koodi	Toimintaindikaattorin sisältö
Investointi- ja hankintakäytännöt		
Pääindikaattori	HR1	Niiden merkittävien investointisopimusten prosenttiosuus ja lukumäärä, jotka sisältävät ihmisoikeuksiin liittyviä ehtoja tai joiden yhteydessä tehty ihmisoikeusarviointi
Pääindikaattori	HR2	Niiden merkittävien alihankkijoiden ja toimittajien prosenttiosuus, joiden osalta on tehty ihmisoikeusarviointi sekä tästä seuranneet toimenpiteet
Lisäindikaattori	HR3	Henkilöstölle tarjotun ihmisoikeuskoulutuksen kokonaistuntimäärä ja koulutukseen osallistuneiden työntekijöiden prosentuaalinen määrä
Syrjinnän kieltö		
Pääindikaattori	HR4	Syrjintätapausten lukumäärä ja niihin liittyvät toimenpiteet
Yhdistymisen vapaus ja työehtosopimusoikeudet		
Pääindikaattori	HR5	Toiminnot, joissa yhdistymisen vapaus ja oikeus työehtosopimusneuvotteluihin on vaarassa olla toteutumatta, ja näiden oikeuksien tukemiseksi toteutetut toimenpiteet
Lapsityövoima		
Pääindikaattori	HR6	Toiminnot, joissa on merkittävä lapsityövoiman käytön riski, ja lapsityövoiman käytön estämiseksi toteutetut toimenpiteet
Pakko- ja rangaistustyövoima		

Pääindikaattori	HR7	Toiminnot, joissa on merkittävä pakko- ja rangaistustyövoiman käytön riski, ja pakko- ja rangaistustyövoiman käytön estämiseksi toteutetut toimenpiteet
Turvallisuuskäytännöt		
Lisäindikaattori	HR8	Prosenttiosuus turvallisuushenkilökunnasta, joka on saanut koulutusta organisaation ihmisoikeuspolitiikkoihin ja -toimintakäytäntöihin liittyen
Alkuperäiskansojen oikeudet		
Pääindikaattori	MM5	Operaatioiden lukumäärä, jotka ovat alkuperäisasukkaiden asuinalueilla tai niiden läheisyydessä sekä lukumäärä ja prosentuaalinen määrä operaatioista tai toimipaikoista, joissa on tehty kirjallinen sopimus alkuperäisasukkaiden yhteisöjen kanssa
Lisäindikaattori	HR9	Alkuperäiskansojen oikeuksien rikkomukset ja niihin liittyvät toimenpiteet

Taulukko 6 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, ihmisoikeudet. (Niskala ym. 2009, 157; GRI 2011a; GRI 2011b)

3.3.7.3 Yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevat toimintaindikaattorit

Yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevat toimintaindikaattorit keskittyvät huomioimaan, miten organisaatio huolehtii sosiaalisesta vastuustaan kun se toimii erilaisissa yhteiskuntarakenteissa ja toimii niissä olevien instituutioiden kanssa. GRI:n mukaan tietoa etsitään erityisesti liittyen lahjontaan, yleisten käytäntöjen vastaiseen poliittiseen vaikuttamiseen ja kilpailuaseman väärinkäyttöön. (GRI 2011a IPS:SO 2; Niskala ym. 2009, 158)

GRI:n Mining and Metals -liitteessä mukaan on nostettu myös näkökulmat paikallisyhteisöjen oikeuksien toteutumisesta, pienimuotoisesta kaivostoiminnasta ja kaivosten sulkemisen jälkeisestä ajasta (uudelleenastutus ja sulkemissuunnitelmat). (GRI 2011b, 39) Seuraavassa taulukossa on esitetty laajemmin yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevien toimintaindikaattoreiden sisältö edellä mainittujen näkökulmien mukaan luokiteltuna.

Indikaattori-tyyppi	GRI-koodi	Toimintaindikaattorin sisältö
Yhteisöt		

Pääindikaattori	SO1	Paikallisyhteisöihin kohdistuvien vaikutusten arviointiin ja hallintaan liittyvien ohjelmien luonne, kattavuus ja tehokkuus
Pääindikaattori	MM6	Kuvaus ja lukumäärä erimielisyyksistä, jotka liittyvät paikallisyhteisöjen tavanomaisiin oikeuksiin ja alkuperäisasukkaisiin
Pääindikaattori	MM7	Mittakaava, jossa sovittelumenettelyä käytettiin maa-alueisiin, paikallisyhteisöjen tai alkuperäisasukkaiden tavanomaisiin oikeuksiin liittyvissä tapauksissa ja näiden tapausten lopputulokset.
Pienimuotoinen kaivostoiminta		
Pääindikaattori	MM8	Lukumäärä ja prosentuaalinen määrä toimipaikoista, joissa tai joiden läheisyydessä suoritetaan pienimuotoista kaivostoimintaa; siihen liittyvät riskit ja toimet, joilla näitä riskejä pyritään hallitsemaan ja pienentämään
Uudelleen asuttaminen		
Pääindikaattori	MM9	Toimipaikat, joissa tapahtui uudelleen asuttamista ja lukumäärä näille toimipaikoilla asettuneista kotitalouksista ja kuinka heidän elinmahdollisuuksiinsa oli vaikutettu tämän aikana
Sulkemissuunnitelmat		
Pääindikaattori	MM10	Lukumäärä ja prosentuaalinen määrä toimipaikoista, joissa on suunnitelma toiminnan lopettamisesta.
Korruptio		
Pääindikaattori	SO2	Lahjontaan liittyvän riskianalyysin läpikäyneiden liiketoimintayksiköiden prosenttiosuus ja lukumäärä
Pääindikaattori	SO3	Prosenttiosuus henkilöstöstä, joka on saanut koulutusta organisaation lahjonnan vastaiseen toimintaan liittyviin politiikkoihin ja toimintakäytäntöihin
Pääindikaattori	SO4	Lahjontatapauksiin liittyvät toimenpiteet
Poliittinen vaikuttaminen		
Pääindikaattori	SO5	Organisaation julkiset poliittiset kannanotot sekä osallistuminen poliittiseen vaikuttamiseen ja lobbaukseen
Lisäindikaattori	SO6	Poliittisille puolueille, poliitikoille ja poliittisille instituutioille annettujen raha- ja muiden lahjoitusten

		arvo jaoteltuna maittain
Kilpailun rajoitukset		
Lisäindikaattori	SO7	Kilpailuoikeudellisten säännösten rikkomiseen, kartelleihin ja määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön liittyvien oikeustoimien lukumäärä ja oikeuden päätökset
Määräystenmukaisuus		
Pääindikaattori	SO8	Merkittävien lainsäädännön ja säännösten rikkomiseen liittyvien sakkojen rahallinen määrä sekä ei-rahallisten sanktioiden lukumäärä

Taulukko 7 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, yhteiskunnalliset vaikutukset. (Niskala ym. 2009, 160; GRI 2011a; GRI 2011b)

3.3.7.4 Tuotevastuuta koskevat toimintaindikaattorit

Tuotevastuun toimintaindikaattorien on tarkoitus osoittaa millaisia vaikutuksia organisaation tuotteilla ja palveluilla on sen asiakkaisiin ja niiden käyttäjiin. GRI:n näkökulmat tähän ovat terveys- ja turvallisuus, pakkausmerkinnät, markkinointiviestintä ja yksityisyydensuoja. GRI:n Mining and Metals -liitteen mukana on tullut myös materiaalien hoito (material stewardship), eli miten hyvin organisaatio pystyy valvomaan materiaalejansa niiden elinkaaren aikana. (GRI 2011b, 42)

Tuotevastuuta koskevat indikaattorit on rakennettu pareiksi siten, että pääindikaattorissa määritellään raportoiva aihe, ja lisäindikaattorissa raportoidaan niistä tapauksista, jolloin määräyksiä on laiminlyöty. (GRI 2011a IPS:PR 2)

Seuraavassa taulukossa on esitetty laajemmin tuotevastuuta koskevien toimintaindikaattoreiden sisältö jaoteltuna edellä mainittujen näkökulmien mukaisesti.

Indikaattori-tyyppi	GRI-koodi	Toimintaindikaattorin sisältö
Materiaalien hoito		
Pääindikaattori	MM11	Materiaalien hoitoa varten perustetut ohjelmat ja niiden edistyminen (Material Stewardship)
Asiakkaiden terveys ja turvallisuus		
Pääindikaattori	PR1	Elinkaaren vaiheet, joissa tuotteiden ja palveluiden terveys- ja turvallisuusvaikutuksia arvioidaan sekä näiden arviointien piirissä olevien merkittävien

		tuotteiden ja palvelukokonaisuuksien prosenttiosuus
Lisäindikaattori	PR2	Tuotteiden elinkaarenaikaisiin terveys- ja turvallisuusvaikutuksiin liittyvien määräysten ja vapaaehtoisten periaatteiden rikkomusten lukumäärä jaoteltuna päätösten mukaan
Tuote- ja palvelutiedot		
Pääindikaattori	PR3	Tuotteisiin ja palveluihin liittyvä pakollinen informaatio sekä merkittävien tuotteiden ja palveluiden prosenttiosuus, joita nämä vaatimukset koskevat
Lisäindikaattori	PR4	Tuoteinformaatioon ja -merkintöihin liittyvien määräysten ja vapaaehtoisten periaatteiden rikkomusten lukumäärä jaoteltuna päätösten mukaan
Lisäindikaattori	PR5	Asiakastyytyväisyyteen liittyvät toimintakäytännöt mukaan lukien asiakastyytyväisyyskyselyiden tulokset
Markkinointiviestintä		
Pääindikaattori	PR6	Markkinointiviestinnän (mukaan lukien mainonta, myynnin edistäminen ja sponsorointi) lainmukaisuuden sekä standardien ja vapaaehtoisten periaatteiden täyttymisen varmistamiseen liittyvät ohjelmat
Lisäindikaattori	PR7	Markkinointiviestintään, mainontaan ja sponsorointiin liittyvien määräysten ja vapaaehtoisten periaatteiden rikkomusten lukumäärä jaoteltuna päätösten mukaan
Asiakkaiden yksityisyyden suoja		
Lisäindikaattori	PR8	Asiakkaiden yksityisyyden suojan rikkomiseen ja asiakastietojen häviämiseen liittyvät pätevät valitukset
Määräystenmukaisuus		
Pääindikaattori	PR9	Merkittävien tuotteiden ja palveluiden käyttöön liittyvän lainsäädännön ja -säännösten rikkomisesta aiheutuneiden sakkojen rahallinen määrä

Taulukko 8 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit, tuotevastuu. (Niskala ym. 2009, 164; GRI 2011a; GRI 2011b)

3.3.8 Integroitu raportointi

Integroitu raportointi ("Integrated Reporting") tarkoittaa raportointitapaa, jossa yhdistetään yrityksen rahamääräinen ja ei-rahamääräinen tieto. Integroitu raportti on vain väline, jolla pystytään linkittämään miten organisaation strategia, hallinnointi ja taloudellinen suoriutumiskyky edesauttavat sen toimia annetuissa taloudellisissa, sosiaalisissa ja ympäristöllisissä olosuhteissa. Nämä tekijät yhdistämällä yritykset voivat tehdä vastuullisempia päätöksiä ja sidosryhmät pystyvät arvioimaan helpommin organisaatioiden suoriutumista. (IIRC, 2012)

GRI:n mukaan menestyäkseen yrityksen täytyy integroida sen pitkän aikavälin taloudelliset tavoitteet ja haasteet, joita se kohtaa muuttaessaan toimintaansa kestävä kehityksen mukaiseksi. Tätä tarkoitusta varten raportointi tulee myös integroida, jotta voidaan todeta jälkikäteen kuinka taloudellisten tavoitteiden täyttyminen on tukenut kestävä kehityksen mukaisia tavoitteita ja päinvastoin. (GRI 2012b)

Eccles and Krzus (2010, 29-31) listaavat integroidun raportoinnin etuja raportin eri käyttäjäryhmien kannalta. Heidän mukaansa sidosryhmät saavat lisäarvoa integroidusta raportoinnista, koska se muun muassa lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja sen avulla voidaan osoittaa kuinka valittu strategia toteutuu ja noudattaa vastuullisuuden periaatteita sekä organisaation riskit tulevat arvioiduksi sen avulla kattavammin kuin pelkän taloudellisiin näkökulmiin keskittyvän raportin tapauksessa. Yrityksen kannalta etuja verrattuna perinteiseen raportointiin ovat selkeys toiminnan osa-alueiden välisistä vuorovaikutussuhteista ja sitoumuksista, laajemman näkökulman saavuttamisen mahdollistamat paremmat päätökset, syvempi yhteistyö eri sidosryhmien kanssa ja parantunut riskien hallinta.

3.4 Yhteiskuntavastuuraportin sisältö

Daub (2007) pitää yritysten vuosikertomuksia niiden käyntikorttina, koska se tarjoaa niiden toimintaan kattavan ja nopean silmäyksen. (Daub 2007, 75) Raportin sisällön pitäisi olla siis selkeästi jaoteltu niin, että lukija pystyy saaman nopeasti hyvän yleiskuvan yrityksen yhteiskuntavastuusta. Joutsenvirta ym. (2011, 272) käyttävät yhteiskuntavastuuraportin sisällön jaottelun perustana jakoa kolmeen: yleiskuvaan, tarinoihin ja faktoihin. GRI-ohjeisto jakaa perussisällön myös kolmeen osioon, jotka ovat strategia ja taustakuvaus, johtamistavan kuvaus ja toimintaindikaattorit. (Niskala ym. 2009, 125)

3.4.1 Yleiskuva

Joutsenvirran ym. jaottelu perustunee myös GRI-ohjeistoon mutta voimakkaan virtaviivaistamisen takia sitä on helppo käyttää rinnalla ja rakentaa kokonaiskuva GRI-raportin sisällöstä sen avulla.

Yleiskuvan ansiosta lukijan on helppo päästä sisälle yrityksen yhteiskuntavastuukysymyksiin. Joutsenvirran ym. mukaan yleiskuvaukseen

kuuluu tietoa yrityksen toimialasta tai toiminnan luonteesta, jotta lukija pystyy hahmottamaan nopeasti yrityksen aseman omassa arvoketjussaan ja tämän perusteella tekemään johtopäätöksiä vastuullisuuden olennaisimmista näkökulmista sekä riskeistä ja mahdollisuuksista. (Joutsenvirta ym. 2011, 272)

GRI:n strategia ja taustakuvaus sisältää kuvauksen organisaation yleisestä viitekehystä. Tämän osan tarkoituksena on antaa kuva lukijalle organisaation strategisesta lähestymistavasta yhteiskuntavastuuseen. Tähän osioon sisältyy ylimmän johdon lausunto, organisaation keskeisten vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien kuvaus ja organisaation taustakuvaus. (Niskala ym. 2009, 127-128)

3.4.2 Tarinat

Joutsenvirran ym. mukaan tarinoissa yritys kertoo toimintansa yhteiskuntavastuullisuudesta ja hyödyistä yhteiskunnalle ja sidosryhmilleen. Tarinoissa yrityksen tulisi ottaa kantaa ajankohtaisiin erityiskysymyksiin huolimatta siitä ovatko kysymykset vaikeita ja arkaluontoisia. Tarinoissa otetaan kantaa myös vastuusioiden olennaisuuteen eli siihen mitä raportoidaan, mitä jätetään raportoimatta ja miksi. (Joutsenvirta ym. 2010, 272-273) Tarinoiden voidaan katsoa linkittyvän GRI-ohjeiston johtamistavan kuvaukseen.

GRI:n mukainen raportointi edellyttää yritykseltä raportin kuvauksen, laajuuden ja rajaukset, sisältövertailun ja kuvauksen ulkopuolisista varmennuskäytännöistä. Myös hallintotavan kuvaamisen, selostuksen ulkopuolisista sitoumuksista ja sidosryhmätoiminnasta voidaan katsoa kuuluvan tarinoiden alle. (Niskala ym. 2009, 131-136) Näissä kohdissa otetaan kantaa juuri tarinoihin eli kuinka laajalti raportoidaan, mistä se löytyy raportista, kuinka tämä tieto on varmennettu, kuinka yhteiskuntavastuu on osana yrityksen omaa toimintaa, mihin ulkopuolisiin sitoumuksiin yritys on yhteiskuntavastuunsa kantamisensa nimissä sitoutunut ja miten se käy dialogia sidosryhmiensä kanssa vastatakseen niiden odotuksiin.

3.4.3 Faktat

”Faktatiedon raportointi on kaiken vastuuraportoinnin perusta ja uskottavuuden lähde.” (Joutsenvirta ym. 2011, 274) Faktatiedon kerääminen yrityksen kaikista toiminnoista yhteiskuntavastuuraportin tueksi on raportoinnin haastavin vaihe. Se edellyttää toimivia johtamisjärjestelmiä, laajaa ohjeistusta ja toteutumisen seurantaa, jotka tähtäävät tiedon luotettavuuteen. (Joutsenvirta ym. 2011, 274)

Faktatiedot toimivat yhteiskuntavastuuraportin ”todistusaineistona” siinä esitetyille tarinoille, joissa pyritään kuvaamaan konkreettisesti mitä toimia on tehty yhteiskuntavastuun saralla.

GRI:n faktatietona toimii kuvaus johtamistavasta ja toimintaindikaattorit. Johtamistavan kuvaus on tullut GRI G3-ohjeistossa "sateenvarjoksi toimintaindikaattorien päälle, joka käsittelee toimintaperiaatteita, menettelytapoja, tavoitteita ja muuta toimintaindikaattorien ymmärtämisen kannalta oleellista informaatiota. (Niskala ym. 2009, 136-137)

Johtamistavan kuvauksessa käsitellään GRI-ohjeiston määrittelemät näkökohdat huomioiden yrityksen asettamat olennaisuusmääritelmät. Näiden osalta kuvataan niihin liittyvät johtamiskäytännöt (Niskala ym. 2009, 137) Olennaisuusmääritelmän tekeminen taloudellisen vastuun asioissa on helppoa, koska asioita käsitellään rahan avulla. Yhteiskuntavastuuasioissa tilanne on mutkikkaampi, koska yritys joutuu tekemään valintoja raportoimiensa asioiden kanssa perustuen sidosryhmiensä vaatimuksiin. (Joutsenvirta ym 2011, 279)

4 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMETODOLOGIA

4.1 Tutkimuksen rajaus

Tapa, jolla yrityksen raportointirajojen sisälle kuuluvista osista raportoidaan, ei tarvitse olla samanlainen. Se riippuu laskentarajan sisällä olevan kohteen vaikutuksista tai raportoivan organisaation määräysvallasta tähän osaan ja siitä onko kyseessä operatiivista toimintaa tai johtamista koskeva tieto tai kertova/kuvaileva tieto. (Niskala ym. 2009, 122)

Tutkimuksessa selvitetään toimintaindikaattoreita koskeva saatavuustieto. Kaikki muu GRI G3-viitekehykseen kuuluva raportointitieto rajataan tutkimuksen ulkopuolelle.

4.2 Kohdeyritys

Kohdeyrityksenä tässä tutkimuksessa toimi Kuusakoski Group Oy:n kierrätysliiketoimintaa harjoittava tytäryhtiö, Kuusakoski Oy. Kuusakoski Group Oy:öön kuuluu myös valimotoimintaa harjoittava Alteams Oy sekä kiinteistöyhtiö Jokirantakiinteistöt Oy. (Kuusakoski 2012, 8)

Vuonna 2011 Kuusakoski Group Oy -konsernin liikevaihto oli 977,8 miljoonaa euroa, josta kierrätysliiketoimintakonsernin osuus oli 865,7 miljoonaa euroa. Taseen loppusumma oli 429,3 miljoonaa euroa. Henkilöstöä koko konsernissa oli vuoden 2011 aikana keskimäärin 3222. (Kuusakoski 2012, 8-9; 12; 20)

Suomessa Kuusakoski Recycling:lla on toimintaa 24:llä eri paikkakunnalla ja henkilöstöä noin 600. Suurimmat toimipisteet ovat Heinolan tehtaat, jossa sijaitsee useita eri kierrätysprosesseja sekä Suomen ainoa sekundäärialumiinisulatto. Tämän lisäksi Lapualla, Vantaalla ja Kuopiossa sijaitsee murskainlaitokset. (Kuusakoski 2012, 7; Kuusakoski 2011)

Ruotsissa Kuusakoskella on ollut toimintaa vuodesta 1999. Ruotsissa terminaaliverkosto kattaa 18 toimipaikkaa ja työntekijöitä noin 340. Ruotsissa sijaitsee yksi murskainlaitos Skelleftehamnissa ja rakenteilla on toinen Gävleen Etelä-Ruotsiin. (Kuusakoski 2012, 9)

Kuusakoski Recycling on sataprosenttisesti Kuusakosken perheen omistama yksityinen osakeyhtiö. Yritys on kasvanut vuonna 1914 perustetusta romuliikkeestä kansainväliseksi toimijaksi ja sen pääkonttori sijaitsee nykyään Espoon Kauklahdessa. Kuusakoski kierrättää muun muassa rakennusjätettä, renkaita, akkuja, sähkö- ja elektroniikkaromua, muoveja sekä erilaisia metalleja. (Kuusakoski 2012, 7)

4.3 Laskentakohteen rajaus

Laskentakohde rajataan koskemaan Kuusakoski Oy:n kierrätysliiketoiminnan Suomen ja Ruotsin maaorganisaatioita.

Suomen osalta tähän kuuluvat Heinolan tehtaiden lisäksi hankinta ja niin sanotut uudet liiketoiminnot. Uusiin liiketoimintoihin kuuluvat Energy&Waste, purkuliiketoiminta ja Re-Use -organisaatiot.

Ruotsin organisaatio kuuluu kokonaisuudessaan laskentakokonaisuuteen. Tähän kuuluvat Ruotsin hankintaorganisaatio sekä purkuliiketoiminta.

Muut maaorganisaatiot (Baltia, Puola, Tanska, Iso-Britannia, Venäjä ja Yhdysvallat) jätetään tutkimuksen ulkopuolelle.

4.4 Laadullinen tutkimus

4.4.1 Yleistä

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 157) toteavat laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohdan olevan todellisen elämän kuvaamisessa. Tutkimuksessa on huomioitava, että huolimatta todellisuuden moninaisesta luonteesta, ei sitäkään voi mielivaltaisesti pilkkoa osiin. Tässäkin tutkimuksessa todellisuuden kuvaamista määrittää yhteiskuntavastuumittaristo. Hirsjärvi yms toteavat myös, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on monesti pyrkimyksenä löytää tai paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi yms. 1997, 157)

Koskinen, Alasuutari ja Peltonen sanovat laadullisen tutkimuksen roolin olevan monesti esitutkimusta tekevää ja laadullisen tutkimusotteen motiivien olevan käytännöstä lähtöisin olevia. He sanovat myös, että toisaalta laadullista tutkimusta voidaan käyttää kvantitatiivisen tutkimuksen tutkimustuloksia selittävänä tai syventävänä menetelmänä. (Koskinen, Alasuutari ja Peltonen, 2005, 24; 37)

Tutkimusote tässä tutkielmassa on kartoittava ja sen rooli on esitutkimuksellinen. Tarkoituksena on kartoittaa kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuraportointimittariston tietojen saatavuutta ja tutkimus toimii esitutkimuksena yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin aloittamista koskevassa päätöksenteossa.

4.4.2 Case-tutkimus

Case-tutkimus edustaa laadullisen tutkimuksen perinnettä ja se muodostaa erityisen tutkimusstrategian. Erilaisia jaotteluja erilaisten case-metodien luokitteluun on tehty useita, ja liiketalouden alalle on muodostunut oma tapansa jäsenellä näitä lähestymistapoja. (Aaltio-Marjosola 1999)

Case-tutkimuksen kenttä on varsin laaja ja heterogeeninen kokonaisuus, jonka alta on erotettavissa useampia eri ulottuvuuksia ja lähestymistapoja. Näitä tapoja kukin tutkija soveltaa omaan tutkimukseensa itselleen tarkoituksenmukaisella tavalla.

Case-tutkimus onkin sateenvarjo-käsite, jonka alla on useita eri lähestymistapoja siihen. Kari Lukka on luokitellut erilaiset lähestymistavat sen

mukaan, mikä on niiden intervention aste ja mikä on tutkimuksen suhde teoriaan. (Lukka 1999, 136)

Etnografisen tutkimuksen juuret ovat antropologiassa ja sosiologiassa. Tätä tutkimusotetta on käytetty tyypillisesti uusiin kulttuureihin tutustuttaessa. Tutkijan interventio on pyritty minimoimaan ja teorian rooli on ollut vaihteleva; siihen on esimerkiksi nojaututtu tulkintojen yhteydessä. (Lukka 1999, 137)

Etnografista tutkimusta hyvin lähellä on niin sanottu *grounded theory* -lähestymistapa. Sen lähtökohtana on puuttuva teoria, jota pyritään systemaattisesti rakentamaan erilaisten havaintojen ja niiden analysoimisen koodausjärjestelmien kautta. Eroavuutena kuitenkin etnografiseen tutkimukseen, ns. "GT" -tutkimus pyrkii voimallisesti uuden teorian kehittämiseen. (Lukka 1999, 138)

Teoriaa havainnollistava case-tutkimus on myös varsin lähellä etnografista tutkimusta muuten, mutta sen tarkoituksena on taas havainnollistaa jo olemassa olevaa teoriaa päinvastoin kuin *grounded theory* -lähestymistavassa. Interventio on edelleen minimissään ja tarkoituksena on tutkia teoriaa aineiston tulkinnan välineenä. (Lukka 1999, 138)

Teoriaa havainnollistava case-tutkimus on toistaiseksi vähän käytetty lähestymistapa. Case-tutkimusta on käytetty vähän teorioiden testaamiseen, koska on ajateltu että kapea aineisto ei anna mahdollisuuksia teorian testaamiseksi luotettavalla tavalla. Tässä lähestymistavassa on luovuttu tilastollisesta merkittävydestä ja tarkoituksena on siis testata teorian pätevyyttä yhdessä tapauksessa ja tehdä siitä johtopäätöksiä. (Lukka 1999, 139-140)

Toimintatutkimuksella on pitkät perinteet, vaikei niinkään laskentatoimessa. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on yhdistää kaksi asiaa: osallistuminen käytännön työhön ja teorian kehittäminen samanaikaisesti. (Lukka 1999, 140)

Kun tutkija tekee toimintatutkimusta, hän hyväksyy sen, että hänen toimintansa ja läsnäolonsa tulee väistämättä vaikuttamaan tutkittavaan kohteeseen ja lopputuloksiin. Tällöin tutkijan on oltava myös sitä mieltä, että hänen tulee vaikuttaa tutkimansa yhteisön toimintaan tietoisesti ja avoimesti, jotta hänen vaikutuksensa tutkimukselle eivät jää epäselviksi hänelle itselleen tai muille tutkimusta arvioiville tahoille. Tutkimuskohteeseen vaikuttaminen avoimesti ja tietoisesti takaa sen, että tutkimusta ei ole niin helppoa manipuloida, kuin jos tutkimusta tehdään ilman pyrkimystä vaikuttaa tuloksiin, jolloin niihin kuitenkin vaikutetaan tiedostamatta tai tiedostaen. (Viinamäki & Saari, 2007, 121-122)

Eli toimintatutkimuksessa intervention aste on jo kasvanut merkittävästi verrattuna muihin case-lähestymistapoihin. Toimintatutkimuksen sanotaan tähtäävän teorian kehittämiseen, mutta Lukan mukaan laskentatoimen

tutkimuksessa tämä teorian kehittäminen on realisoitunut varsin vaatimattomalla tavalla. (Lukka 1999, 141)

Toimintatutkimusta metodina samankaltaisessa tutkimuksessa ovat käyttäneet mm. Adams ja McNicholas (2006, 382), kun he tutkivat yhteiskuntavastuuraportin kehittämisprosessin kulkua.

4.4.3 Konstruktiivinen tutkimusote

Konstruktiivinen tutkimusote on Lukan määritelmässä se case-lähestymistapa, jossa interventio korostuu kaikkein voimakkaimmin tähdäten reaalimaailman ongelmien ratkaisemiseen. (Lukka 1999, 141)

Konstruktiivinen lähestymistapa voidaan nähdä soveltavana tutkimuksena. Perustutkimus tähtää ymmärryksemme lisäämiseen yleismaailmallisista ilmiöistä ja erilaiset kehitystutkimukset pyrkivät suoraviivaisesti parantamaan suoriutumistamme jossain asiassa. Analyyttisestä mallin rakentamisesta konstruktiivinen tutkimus taas eroaa siinä, että analyttisen mallin rakentamisessa monesti jätetään huomioimatta sen soveltuvuus käytäntöön. Toisaalta tutkimuksen lopputulos voi olla myös pelkkä suunnitelma. Tämän suunnitelman pitää kuitenkin olla niin pitkälle jäsentynyt, että sen perusteella voidaan ohjata toteutusta. (Järvinen & Järvinen 1995, 72; Kasanen & Lukka 1993, 252)

Tavoitteena on luoda jonkinlainen sosiaalinen konstruktio, jonka toimivuus on testattu käytännössä. Konstruktiivinen tutkimus tukeutuu pragmaattiseen totuuskäsitykseen; se mikä toimii, on totta. Lukan mukaan tämä luotu uusi konstruktio on abstrakti käsite, jolla on loputon määrä mahdollisia toteumia. (Lukka 1999, 141; Lukka 2001)

Konstruktiiviselle tutkimukselle on myös ominaista niin sanottu markkinatesti eli rakennetun konstruktion testaaminen käytännössä. Tämä erottaa konstruktiivisen tutkimusotteen merkittävästi analyttisestä mallinnuksesta, jossa kehitetyt konstruktiot usein vain rakennetaan ilman käytännön toteuttamiskelpoisuuden tarkistamista. (Lukka 2001) Markkinatestiä ei tämän tutkielman puitteissa suoritettu, koska tutkielman lopputuloksena kohdeyrityksen on tarkoitus rakentaa ensimmäinen yhteiskuntavastuuraportti ja tätä kautta myös markkinatesti tulee toteutetuksi.

Kasanen ja Lukka (1993, 243) määrittelevät konstruktiivisen lähestymistavan ongelmanratkaisuksi käyttäen mallien, kaavioiden, suunnitelmien ja organisaatioiden konstruoimista tutkimusongelman ratkaisemisen tukena.

Positiivistisen eli yleistettävyyteen pyrkivän tutkimussuuntauksen näkökulmasta konstruktiivisessa tutkimuksessa on mahdotonta päästä yleistettäviin tuloksiin. Tämä johtuu siitä, että kyseistä metodologia käytettäessä tähdätään ymmärtämään tutkimuksen kohdetta mahdollisimman hyvin ja suurten otosten käyttäminen, jotka mahdollistaisivat yleistettävät tulokset, eivät

ole tarkoituksenmukaisia. Tällöin tutkijan ja tutkimuskohteen suhteellinen etäisyys myös pienenee. Kasanen ja Lukka näkevät konstruktiivisella lähestymistavalla kolme luonteenomaista piirrettä. Ensinnäkin konstruktiivinen tutkimus voi olla joko kvalitatiivista tai kvantitatiivista. Toisekseen konstruktiivinen tutkimus on erittäin normatiivista johtuen ongelmanratkaisuun keskittyvästä luonteestaan. Ja kolmantena piirteenä konstruktiivisessa tutkimuksessa käytetään case-metodia, joka voi olla deskriptiivistä tai normatiivista. (Kasanen & Lukka 1993, 254-255)

Tämä tutkimus on laadullinen, case-metodia käyttävä konstruktiivinen tutkimus.

4.5 Tiedon kerääminen ja analysointi

Tietoa kerättiin haastatteluin, neuvotteluin ja keskusteluin käyttäen apuna yrityksen sisäisiä tietojärjestelmiä ja dokumentteja. Tietoa kerättiin lukuisin eri tavoin tilanteesta riippuen. Toimintaindikaattoreita koskeva tieto kerättiin samalla tavalla kaikilta avainhenkilöiltä. Heidän kanssaan järjestettiin palaveri, jota ennen heille lähetettiin tietoa liittyen yhteiskuntavastuuseen yleisesti ja mahdollisesti vielä tarkempaa tietoa koskien heidän omaa osa-alueitaan tässä tutkimuksessa.

Tutkijan rooli vaihteli tutkimuksen aikana sivustaseuraajasta toiminnan keskiössä olemiseen. Tutkimuspäiväkirja toimi tiedon arkistoisissa, koska aina ei ole soveliaista käyttää nauhuria tai toimiessaan aktiivisessa roolissa, ei tutkijalla ollut aikaa kirjata ylös muistiinpanojaan. Tutkimuspäiväkirjan avulla aineistoa kertyi jatkuvasti ja tutkijan oli helpompi jäsenellä ajatuksiaan sekä toteuttaa tiedon luokittelua ja analysointia jo tutkimuksen ollessa käynnissä. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä, 2006, 106-107)

Heikkilä ym. (2006, 20) korostavat, että tutkijan oma kokemus on tärkeä osa tutkimusaineistoa toimintatutkimuksessa. Tutkija voi aika ajoin pysäyttää tutkimuksensa ja hakea suuntaviivoja tutkimukselleen suorilla kysymyksillä. Toimintatutkimuksessa esille nousevat kysymykset saattavat kohdentua tiettyihin henkilöihin ja koska ei ole aikaa haastatella kaikkia osallistujia, on helpompaa kohdentaa haastattelut tutkijan harkinnanvaraisesti valitsemiin avaintiedonantajiin. (Heikkinen ym., 2006, 109-110)

4.5.1 Neuvottelut

Yhteiskuntavastuun toimintaindikaattoreista on koostettu Excel-taulukko, jota käytettiin pohjana keskusteluille, joita käytiin eri henkilöiden kanssa tutkimuksen aikana. Taulukkoon on kerätty tiedot toimintaindikaattoreista ja ne on purettu pienempiin osiin, jotka käytiin kohta kohdalta epämuodollisissa neuvottelutilanteissa läpi osallistujien kanssa.

Ennen neuvotteluita avainhenkilöille lähetettiin yhteenveto yhteiskuntavastuusta ja henkilöstä riippuen myös tarkempaa tietoa heitä

koskevasta yhteiskuntavastuun osa-alueesta. Itse neuvottelutilanteisiin osallistuivat vain tutkija ja avainhenkilöt. Neuvottelun aikana tutkija ensin varmistui siitä, että haastateltava ymmärsi tutkimuksen tavoitteet ja kyseisen avainhenkilön roolin tässä tutkimuksessa. Tämän jälkeen käytiin läpi avainhenkilöä koskevat toimintaindikaattorit kohta kohdalta, ja tiedot täytettiin Excel-taulukkoon.

Neuvottelut toteutettiin Kauklahdessa kohdeyrityksen pääkonttorilla tai Heinolassa kohdeyrityksen suurimmalla tehtaalla. Ruotsin ympäristöpäällikölle esiteltiin aihealue kasvotusten, mutta hän täytti Excel-taulukon kuitenkin itsenäisesti Ruotsin maaorganisaation osalta ja palautti sen sähköisesti.

Neuvotteluja suoritettiin kasvokkain yhteensä kahdeksan kappaletta eri henkilöiden kanssa. Näiden neuvotteluiden aikana pyrittiin pääsemään mahdollisimman pitkälle selville kunkin toimintaindikaattorin saatavuudesta.

4.5.2 Sisäiset tietojärjestelmät

Yrityksen sisäisiä tietojärjestelmiä käytettiin apuna tiedon saatavuuden varmistamiseksi, sillä suurin osa yhteiskuntavastuun toimintaindikaattoreita koskevasta tiedosta on tavalla tai toisella yrityksen järjestelmissä.

Sisäisiä tietojärjestelmiä käytettiin tilanteesta riippuen joskus kesken neuvottelun, jotta pystyttiin toteamaan tarvittavan tiedon saatavuus. Pääasiassa tietojärjestelmiä käytettiin kuitenkin jälkikäteen tutkijan toimesta, joka etsi toimintaindikaattoreita tukevia tietoja ja varmensi tietojen saatavuuden neuvottelujen tulosten perusteella.

4.5.3 Tutkimuspäiväkirja

Tutkija ja tutkittavat suunnittelivat toimintaa päivittäisien havainnoinnin, analysoinnin ja keskustelujen kautta. Nauhurin pitäminen aina läsnä ei ole käytännöllistä tai soveliasta, ja oivallus saattaa tulla odottamattomissa tilanteissa, jolloin sitä ei ole edes saatavilla. Tutkimuspäiväkirja on saatavilla aina ja sitä voi täyttää myös jälkikäteen tilanteen jo mentyä ohitse. (Heikkinen ym. 2006, 106-108)

Tutkimuspäiväkirjan avulla tutkija voi myös kehittää ajatuksiaan ja jäsenellä niitä uusilla tavoilla. Hän voi kuvata siihen tietoja tutkimuksen etenemisestä, tapahtumista ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä. Tutkimuspäiväkirja toimii myös apuna lähdetietojen ja viitteiden keräämisessä. Tutkimuspäiväkirja tuo myös lisää sisältöä kenttämuistiinpanojen lisäksi. (Heikkinen ym. 2006, 106-108)

Tutkimuspäiväkirjaa käytettiin tutkijan muistiinpanovälineenä kaikelle sille, mitä ei kirjoitettu neuvottelun aikana Excel-taulukkoihin. Tämän lisäksi siihen koottiin runsaasti tietoa varsinaisten neuvottelujen sekä epävirallisten keskustelun aikana puhutuista asioista, kuten miten kilpailijat raportoivat tai mitä henkilökohtaisia näkemyksiä eri henkilöillä oli yhteiskuntavastuuraportoinnista ja sen hyödyistä ja haasteista kohdeyritykselle.

Tutkimuspäiväkirjaan kerättiin myös kartoittavaa tietoa siitä, keiden kaikkien avainhenkilöiden kanssa pitäisi sopia neuvotteluja.

4.5.4 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Tutkimusongelmat saattavat olla suuressa roolissa, kun valitaan tutkimus- ja analyysimenetelmiä. Myös tutkijan valinnan tutkimuksen alkuvaiheessa vaikuttavat merkittävästi aineiston käsittelyyn ja tulkintaan. (Hirsjärvi ym. 1997, 216) Tulosten analysoinnissa käytettiin teorialähtöistä analyysiä, koska tutkimusmetodien valintaa ohjasi olemassa oleva yhteiskuntavastuumittaristo.

Teorialähtöinen analyysi perustuu tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 99) Koko tutkimuksen johtajuutena käytetty GRI:n yhteiskuntavastuumittaristo voidaan sanoa olevan malli, jonka taustalla on yhteiskuntavastuuraportoinnin saralla oleva auktoriteetti.

Teorialähtöiselle analyysille on myös tyypillistä, että tutkimuksessa kuvaillaan sekä malli että muun muassa ne käsitteet, jotka ovat kiinnostavia tutkimuksen kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 99) Tutkimusraportissa on käyty läpi kaikki toimintaindikaattorit GRI G3 Mining and metals -mittaristosta.

GRI:n omaa taulukkoa yhteiskuntavastuuraportin sisällöstä käytettiin vain toimintaindikaattorien osalta tietojen tallentamiseen neuvottelutilaisuuksissa, ja lopputuloksena oli yhteenvetotaulukko, johon oli listattu saatavuustiedot sekä avaintiedonantajat. Tätä taulukkoa sekä tutkimuspäiväkirjaan tehtyjä muistiinpanoja käyttämällä tulokset olivat helposti jäsennettävissä ja analysoitavissa.

Taulukon ulottuvuudet olivat raportoitavan tiedon saatavuus, lähde ja kommentit liittyen toimintaindikaattorin saatavuustietoon. Taulukon perusteella tutkija loi mittariston, jota kohdeyritys voi käyttää yhteiskuntavastuuraporttinsa tekemisessä. Taulukointitapaa on havainnollistettu seuraavassa taulukossa.

GRI-koodi	Saatavuus	Lähde	Kommentit
EC, EN, HR, SO, PR, MM	Ei Kyllä Osittain	Avaintiedonantaja	

Taulukko 9 Tiedonkeruutaulukon ulottuvuudet

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä kaikkea Global Reporting Initiatiiven Mining and Metals -yhteiskuntavastuumittariston tietoja kohdeyrityksessä jo kerätään ja kuka sitä kerää. Tutkimuksen aikana suoritettiin kahdeksan erillistä neuvottelutilaisuutta, joissa kartoitettiin mittariston tietojen saatavuutta avainhenkilöiltä. Tämän lisäksi suoritettiin päivittäistä taustaselvitystä tietojärjestelmistä tietojen saatavuudesta. Oleellisena osana oli myös selvittää organisaation sisällä epävirallisessa päivittäisessä kanssakäymisessä, kuka tietää yrityksessä eniten mittariston eri osa-alueista.

Tutkimus rajattiin koskemaan kohdeyrityksen kierrätysliiketoimintaa harjoittaviin Suomen ja Ruotsin maaorganisaatioihin. Tutkimus suoritettiin konstruktivisena case-tutkimuksena, jonka lopputuloksena syntyi taulukko yhteiskuntavastuumittariston saatavuustiedoista kohdeyrityksessä. Tässä tutkielmassa tulokset ovat esitettynä vain niin, että avainhenkilö kullekin indikaattorille on merkitty, mutta tiedon varastointi ja tarkempi lähde ovat jätetty erilliseen taulukkoon, jota ei ole liitetty tutkielman osaksi.

5.1 Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit

Taloudellisen vastuun toimintaindikaattoreita varten käytiin neuvottelu vain yhden avainhenkilön kanssa. Taloudellisen vastuun yhdeksästä toimintaindikaattorista vain neljää ei ollut saatavilla lainkaan, ne todettiin joiltain osin myös soveltumattomiksi kohdeyrityksen toimintaan. Muuten toimintaindikaattorit olivat pääosin saatavilla tilinpäätöksen tiedoista ja taloudellisten raportointijärjestelmien kautta.

Toimintaindikaattori EC1 oli saatavilla täysin lukuun ottamatta Mining and Metals -mittariston kommentaaria. Muut indikaattorin tiedot olivat kaikki saatavissa taloushallinnon järjestelmistä.

EC2 ei ollut saatavilla lainkaan, koska organisaatiossa ei ole otettu kantaa ilmastonmuutoksen tuomiin riskeihin ja mahdollisuuksiin.

Toimintaindikaattori EC3 ei ole kohdeyritykselle relevantti, sillä siinä käsiteltävät eläkesitoumusten kattavuus koskee vain yhtä henkilöä koko yrityksessä.

EC4 -toimintaindikaattoria koskevat tiedot olivat helposti saatavilla, sillä kohdeyritys vastaanottaa tutkimus- ja tuotekehitystukea vain yhdeltä valtiolliselta säätiöltä.

EC5 -toimintaindikaattoria koskevat tiedot eivät olleet saatavilla vain siitä syystä, että yhteiskuntavastuuraportoinnin kannalta merkittäviä toimipaikkoja ei ole määritelty, jotta toimintaindikaattori voitaisiin laskea ja raportoida.

Toimintaindikaattori EC6 oli täysin saatavilla, johtuen tutkimuksen rajauksesta. Yrityksellä on selkeä intressi tehdä hankinnat ensisijaisesti paikallisilta toimijoilta puhuttaessa Suomen ja Ruotsin maaorganisaatioista.

Toimintaindikaattoria EC7 koskee samat seikat kuin EC6 -toimintaindikaattoriakin. Paikallisen työvoiman rekrytointi Suomessa ja Ruotsissa on itsestäänselvyys johtuen työvoiman saatavuudesta ja koulutustasosta.

Toimintaindikaattori EC8 merkittiin epäolennaiseksi ja siitä ei ole saatavuustietoja, koska investoinnit infrastruktuuriin eivät ole olleet indikaattorin hengen mukaisia. Toimintaindikaattori voidaan todeta myös epäolennaiseksi, koska Suomessa ja Ruotsissa yritysten ei oletetakaan investoivan julkiseen infrastruktuuriin.

Toimintaindikaattoria EC9 koskevat tiedot olivat vain osittain saatavilla. Varsinaista syvempää analyysia ei ole tehty liittyen toiminnan epäsuoriin taloudellisiin vaikutuksiin, mutta ne on huomioitu ja niistä on vain positiivisia esimerkkejä saatavilla.

Seuraavassa taulukossa on esitetty kartoituksen tulokset taloudellisen vastuun osalta. Tähdellä merkityt toimintaindikaattorit ovat pääindikaattoreita.

GRI-koodi	Saatavuus	Lähde
EC1*	Osittain	talousjohtaja
EC2*	Ei	talousjohtaja
EC3*	Ei	talousjohtaja
EC4*	Kyllä	talousjohtaja
EC5	Ei	talousjohtaja
EC6*	Kyllä	talousjohtaja
EC7*	Kyllä	talousjohtaja
EC8	Ei	talousjohtaja
EC9	Osittain	talousjohtaja

Taulukko 10 Taloudellisen vastuun toimintaindikaattorien saatavuustiedot

5.2 Ympäristövastuun toimintaindikaattorit

Ympäristövastuun toimintaindikaattoreita varten käytiin neuvottelu Suomen maaorganisaation ympäristöinsinöörin kanssa ja Ruotsin maaorganisaation ympäristöpäällikkö täytti taulukon Ruotsin osalta. Molemmissa maaorganisaatioissa ympäristövastuun toimintaindikaattorien tiedot löytyivät monessa kohtaa jo viranomaisvalvonnan ja lainsäädännön takia.

Esimerkiksi materiaaleja koskevat toimintaindikaattorit EN1 ja EN2 ovat kohdeyrityksen liiketoiminnan ytimessä eli kuinka paljon materiaaleja käytetään ja kuinka suuri osuus niistä on kierrätettäviä. Ruotsin ympäristöpäällikkö kylläkin katsoi esimerkiksi osan toimintaindikaattorien sisällöstä epäoleelliseksi juuri kierrätysliiketoiminnan luoteen takia.

Energiaa koskevien toimintaindikaattoreiden EN3-EN7 kohdalla oli maakohtaisia eroja. Suomessa kohdeyrityksen merkittävin toimipaikka, Heinolan tehdas, on liittynyt Elinkeinoelämän Keskusliiton Energiatehokkuussopimuksen Teknologiateollisuuden toimenpideohjelmaan. Tästä syystä juuri Heinolaa koskien löytyi paljon tietoa toimenpiteistä ja ohjelmista, jotka toteutetaan liittyen energiategokkuuteen. Ruotsin kohdalla taas on olemassa toimipistekohtaisia ympäristöohjelmia, jotka pyrkivät energiategokkuuteen, mutta Ruotsin maaorganisaatiossa ei ollut sitouduttu mihinkään viralliseen toimenpideohjelmaan.

Toimintaindikaattorit EN8-EN10 eli vettä koskevat mittarit olivat heikosti saatavilla. Toisaalta kohdeyrityksen toiminta ei ole erityisen vesi-intensiivistä lukuun ottamatta vesierottelu-menetelmiä. Niissä käytetyn veden määrä kuitenkin suhteessa toiminnan muuhun volyyymiin on pieni.

Tiedot toimintaindikaattoreista EN11-EN15 ja MM1-MM2 koskien biodiversiteettiä olivat saatavilla mutta epäolennaisia, koska suurin osa niitä käsittelevistä asioista on hoidettu esimerkiksi Suomen osalta kaavoituksella, jolloin toimipaikkoja ei pysty perustamaan alueille, joissa biodiversiteetti olisi uhattuna.

Toimintaindikaattorit EN16-EN25 ja MM3 liittyen päästöihin ilmaan, jätevesiin ja jätteisiin olivat erityisesti erilaisten jätteiden osalta hyvin saatavissa. Jätevedet ja päästöt ilmaan olivat hieman heikommin saatavissa lukuun ottamatta Heinolaa, jossa seuranta johtuen tuotantolaitoksen koosta ja toiminnoista on tarkempaa kuin muissa toimipisteissä, joissa ei ole niin paljon erilaisia prosesseja. Jätteiden osalta taas viranomaisraportoinnin takia saatavuustiedot jätteiden määrästä ja niiden käsittelytavoista ovat hyvin saatavilla ainakin Suomessa. Monet toimintaindikaattorit tässäkin kategoriassa eivät soveltuneet täysin kohdeyrityksen liiketoimintaan. Esimerkiksi jätevesien syntyminen ei ole määrällisesti suurta ja jätevesien käsittelyä ohjailee Suomessa lainsäädäntö ja

ympäristöluvut. Joskin päästöjä vesistöön on raportoitu ja niistä saatava tieto on saatavilla, mutta kyseessä ovat lähinnä sateen aiheuttamat hulevedet.

Toimintaindikaattorit EN26 ja EN27 käsittelevät tuotteiden ja palveluiden ympäristöllisiä vaikutuksia. Näihin liittyen on Suomessa olemassa ympäristöohjelmia, ja niihin liittyvää tietoa on olemassa. Ruotsissa kyseisiä indikaattoreita ei pidetty olennaisina, sillä kierrätysliiketoiminnasta syntyvät myytävät tuotteet ja palvelut ovat kierrätettyjä materiaaleja, jotka osaltaan vähentävät neitseellisten raaka-aineiden käyttöä ja täten ympäristövaikutuksia. Tuotteita ja palveluita käsitellään PR-indikaattoreissa, ja niissä ilmenee sama ongelma kuin tässäkin: kohdeyrityksen ainoa varsinainen tuote on uusioalumiini, jota tuotetaan kierrätysalumiinista. Kohdeyrityksellä ei siis varsinaisesti ole valmistettavia tuotteita muutamaa lukuun ottamatta. Tästä syystä toimintaindikaattorien EN26 ja EN27 soveltaminen tässä tapauksessa tuntuu hankalalta, tai Global Reporting Initiative on tuskin ajatellut kierrätysliiketoimintaa luodessaan toimintaindikaattoreita.

Toimintaindikaattorit EN28 ja EN30 liittyen saatuihin sakkoihin sekä ympäristönsuojelun kokonaiskustannuksiin olivat molemmat saatavissa. Ympäristöluvan varassa pyörivän toiminnan luonteen takia ympäristöasiat on pidetty kunnossa, ja tästä syystä kohdeyritys ei ole saanut sanktioita. Ympäristöinvestointeja seurataan Suomessa ja Ruotsissa tarkasti. Suomessa seuranta on palvelupistekohtaista. Ongelmana molemmissa maaorganisaatioissa on, että aina tehtäviä investointeja ja syntyviä kuluja ei osata merkitä ympäristönsuojeluun kuuluviksi.

Toimintaindikaattorin EN29 tiedot liittyen kuljetuksiin olivat hyvin saatavilla koskien maakuljetuksia. Suomessa seurattiin jopa alihankkijoiden ajokaluston päästöluokkia, jota käytettiin myös valintaperusteena alihankkijoita kilpailutettaessa. Haastateltu logistiikkapäällikkö, joka vastaa Suomen ja Ruotsin maakuljetuksista, ei kuitenkaan osannut sanoa merikuljetuksista, jotka ovat materiaalien myymisen kannalta erittäin olennainen kuljetusmuoto. Merikuljetukset rajattiin selvyuden vuoksi kuitenkin kuljetusten ympäristövaikutusten ulkopuolelle johtuen tutkielman rajaamisesta Suomen ja Ruotsin maaorganisaatioita koskevaksi.

Kaiken kaikkiaan ympäristövastuun toimintaindikaattoreita koskevat tiedot olivat enemmän tai vähemmän saatavilla johtuen viranomaisraportoinnista ja kohdeyrityksen toiminnan luonteesta, joka edellyttää ympäristölupaa lähestulkoon jokaisella toimipaikalla. Päästöistä ilmaan tai veteen ei ollut tarkkaa seuranta lukuun ottamatta Heinolaa.

Seuraavassa taulukossa on esitetty kartoituksen tulokset ympäristövastuun osalta. Tähdellä merkityt toimintaindikaattorit ovat pääindikaattoreita.

GRI-koodi	Saatavuus	Lähde
EN1*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN2*	Kyllä	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN3*	Osittain	kunnossapitopäällikkö Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN4*	Ei	kunnossapitopäällikkö Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN5	Osittain	kunnossapitopäällikkö Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN6	Osittain	kunnossapitopäällikkö Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN7	Osittain	kunnossapitopäällikkö Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN8*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN9	Ei	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN10	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN11*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN12*	Ei	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
MM1*	Ei	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN13	Ei	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN14	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
MM2*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN15	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN16*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN17*	Ei	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN18	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö

EN19*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN20*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN21*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN22*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
MM3*	Ei	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN23*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN24	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN25	Ei	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN26*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN27*	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN28*	Kyllä	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN29	Osittain	logistiikkapäällikkö Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN30	Osittain	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö

Taulukko 11 Ympäristövastuun toimintaindikaattorien saatavuustiedot

5.3 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorit

Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattoreita varten käytiin neuvottelut kohdeyrityksen henkilöstöpäällikön, työturvallisuuspäällikön ja yhteiskuntasuhteista vastaavan johtajan kanssa. Kaikkien henkilöiden vastuualue kattaa koko konsernin.

Toimintaindikaattorien LA1-LA3 tiedot olivat saatavilla kokonaisuudessaan. Kyseessä olevat toimintaindikaattorit käsittelevät lähinnä työvoiman demografisia ominaisuuksia, joten ei ole yllättävää, että tiedot ovat työnantajan tiedossa.

LA4, LA5 ja MM4 toimintaindikaattoreiden tiedot ovat saatavilla. Tämä johtuu Suomessa ja Ruotsissa olevista pitkälle kehittyneistä rakenteista työnantaja ja

työntekijäjärjestöjen välillä, jolloin kyseisissä indikaattoreissa käsitellyt asiat ovat jo työehtosopimuksissa määriteltyjä. Tästä esimerkkinä työntekijöiden mahdollisuus kuulua ammattiliittoon, joka neuvottelee työehtosopimukset heidän puolestaan.

Toimintaindikaattorit LA6-LA9 käsittelevät työturvallisuutta. Monet indikaattorien vaatimat tiedot ovat Suomessa ja Ruotsissa myös lainsäädännön piirissä. Tästä syystä niitä koskevia tietoja kerättiin ja raportoitiin myös viranomaisille. Yksi säännönmukainen poikkeus kuitenkin havaittiin näitä indikaattoreita koskevissa tiedoissa: kohdeyrityksen oman henkilökunnan kohdalla ko. indikaattorien tietoja kerättiin, mutta alihankkijoista ei ollut arkistoitua tietoa, eikä sitä kerätty säännönmukaisesti. Kyseessä on merkittävä määrä työvoimaa, joka on epäsuorasti kohdeyrityksen määräysvallan alla, sillä esimerkiksi useat prosessit ja maakuljetukset ovat aliurakoituja.

LA10-LA12 toimintaindikaattoreissa käsitellyt aiheet ovat koulutusmahdollisuudet sekä työllistymistä tukeva elinikäinen kouluttautuminen. Kohdeyrityksessä ei kerätty tietoa koulutustunneista, eli niitä ei voida raportoida. Koulutustarpeita kartoitettiin kuitenkin säännöllisesti tavoitekeskusteluiden avulla, joiden piirissä on suurin osa kohdeyrityksen työntekijöistä.

LA13 ja LA14 toimintaindikaattorit käsittelevät henkilökunnan monimuotoisuutta ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia. Toimintaindikaattorien tiedot olivat muuten kattavasti saatavilla, paitsi niiltä osin, joissa kysyttiin vähemmistöjen edustajien osallistumisesta. Henkilöstöpäällikkö mainitsi tässä, että Suomen laki kieltää kysymästä vähemmistöön kuulumisesta, joten on mahdotonta antaa vertailutietoja siitä, kuinka moni työntekijöistä kuuluu vähemmistöihin.

Toimintaindikaattorit HR1-HR3 käsittelevät ihmisoikeuksia. Kohdeyrityksessä ei ole tehty ihmisoikeusarviointeja merkittävälle toimittajille tai alihankkijoille. Myöskään työntekijöitä ei ole koulutettu ihmisoikeuskysymyksien varalta. Toisaalta toimintaindikaattoriin MM11 liittyen kohdeyrityksen tietopankista löytyi dokumentteja, joiden mukaan yrityksen Aasian asiakkaita auditoidaan itse ja myyntiasiakkaat joutuvat sitoutumaan kohdeyrityksen ihmisoikeuksia koskevaan toimintaohjeeseen.

HR4 -toimintaindikaattori käsittelee syrjintää. Siihen liittyen kohdeyrityksessä oli sisäinen ohjeistus kuinka tulee toimia ja syrjintätapauksia seurattiin. Henkilöstöpäällikkö mainitsi kuitenkin, että kaikki syrjintätapaukset eivät tule edes henkilöstöhallinnon tietoon, koska paikallinen sopiminen on ensisijainen vaihtoehto syrjintätapausten ilmetessä.

HR5-HR7 -toimintaindikaattorit käsittelevät järjestäytymisvapautta, lapsi- ja pakkotyövoiman käytön kieltämistä, jotka ovat hoidettu Suomessa ja Ruotsissa lainsäädännöllä, joten niiden käsittely ei ole olennaista.

Toimintaindikaattori HR8 käsittelee turvallisuushenkilökunnan kouluttamista liittyen ihmisoikeuksiin. Kohdeyrityksellä ei ole turvallisuushenkilökuntaa Suomessa ja Ruotsissa, joten toimintaindikaattori katsottiin epäolennaiseksi.

Toimintaindikaattorit MM5 ja HR9 käsittelevät alkuperäisasukkaiden oikeuksia, ja toimintaindikaattorit katsottiin epäolennaisiksi toiminnalle Suomessa ja Ruotsissa.

Toimintaindikaattorin SO1 tietoja ei ollut saatavilla, sillä kaavoituksella ohjailaan liiketoiminnan vaikutuksia yhteisöihin. Sen sijaan toimintaindikaattoreihin MM6 ja MM7 löytyi paljon tietoa, sillä kohdeyritys on joissain toimipaikoissaan joutunut käymään dialogia lähellä asuvien asukkaiden kanssa. Sidosryhmädialogia oli pyritty käymään tuomalla sidosryhmät vierailuille toimipisteisiin.

MM8-MM10 toimintaindikaattorit koettiin tutkielman rajauksen takia epäolennaiseksi ja ne soveltuvat paremmin kaivostoimintaan. Toisaalta kohdeyrityksellä on suljettuja kaatopaikkoja, mutta ne ovat vuosien takaa ja myös kaatopaikkojen sulkemistoimenpiteitä ohjaa lainsäädäntö.

Toimintaindikaattorit SO2-SO4 käsittelevät korruptiota. Kohdeyrityksessä yrityksen johto on koulutettu Suomessa korruptiota varten ja tätä kautta koulutus on vyörytetty maaorganisaatioon. Tästä ei ole kuitenkaan tarkkaa dataa saatavilla tai merkintöjä siitä, ketkä koulutukseen ovat osallistuneet ja mikä on ollut sen sisältö.

Toimintaindikaattorit SO5 ja SO6 koskevat vaikuttamista julkiseen päätöksentekoon. Yhteiskuntasuhteista vastaava sanoi kohdeyrityksen olevan vaikuttamassa lainsäädäntöön ja että heiltä myös pyydetään lausuntoja aiheeseen liittyen. Muita vaikutuskeinoja olivat työnantajajärjestöjen kautta toimiminen ja esimerkiksi Ympäristöministeriön kanssa olevan ryhmät, joissa kohdeyrityksellä on edustus. Kohdeyritys ei anna suoraan rahaa poliitikoille eikä näe siinä olevan mitään järkeä, että se pyrkisi vaikuttamaan julkiseen päätöksentekoon tavalla, joka vahingoittaisi sen omia päämääriä kestävä kehityksen suhteen.

Toimintaindikaattoriin SO7 oli saatavilla mielenkiintoinen esimerkki, koska kohdeyritys odottaa hovioikeuden päätöstä valitukseen, jonka se on tehnyt kilpailijansa toimintaan liittyen. Kohdeyrityksellä ei itsellään ole oikeuskäsittelyjä meneillään liittyen kilpailun rajoittamiseen.

Kohdeyritys ei ole saanut sakkoja ja ei-rahallisia sanktioita, joten toimintaindikaattoriin SO8 ei ollut saatavissa sisältöä.

Toimintaindikaattori MM11 nousi neuvottelujen kautta erittäin tärkeäksi kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin kannalta. Kohdeyrityksen liikevaihdosta noin puolet syntyy Aasiasta ja suurin osa siitä kohdistuu Kiinaan. Kohdeyrityksellä on myyntikonttori Kiinassa, joka käy tekemässä

sisäisen auditoinnin kaikille asiakkaille, joille kohdeyritys myy tavaraa. Tämä siksi, että kohdeyrityksessä haluttiin varmistua materiaalien asianmukaisesta käsittelystä. Toimintaindikaattorin raportointia varten löytyi runsaasti auditointiraportteja sekä kohdeyrityksen ns. "Code of Conduct", johon kaikkien myyntiasiakkaiden oli sitouduttava. Code of Conductissa käsiteltiin mm. lapsi- ja pakkotyövoiman käytön kieltämistä, kartellien ja lahjusten kieltämistä sekä työntekijöiden oikeuksia.

Tuotteisiin liittyvät toimintaindikaattorit PR1-PR9 olivat toiminnan kannalta epäolennaisia siksi, että kohdeyrityksellä on vain yksi tuote toimintaindikaattorin varsinaisessa hengessä eli uusioalumiini. Kohdeyrityksen alumiinisulatolla on kuitenkin laatujärjestelmä, joten esimerkiksi tuotemerkintöihin ja asiakastyytyväisyyskyselyitä koskeviin toimintaindikaattoreihin löytyy tietoa.

Seuraavassa taulukossa on esitetty kartoituksen tulokset sosiaalisen vastuun osalta. Tähdellä merkityt toimintaindikaattorit ovat pääindikaattoreita.

GRI-KOODI	Saatavuus	Lähde
LA1*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
LA2*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
LA3	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
LA4*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
LA5*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
MM4*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
LA6	Kyllä	henkilöstöpäällikkö/työturvallisuuspäällikkö
LA7*	Osittain	henkilöstöpäällikkö/työturvallisuuspäällikkö
LA8*	Osittain	työturvallisuuspäällikkö
LA9	Kyllä	työturvallisuuspäällikkö
LA10*	Ei	henkilöstöpäällikkö
LA11	Osittain	henkilöstöpäällikkö
LA12	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
LA13*	Osittain	henkilöstöpäällikkö

LA14*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
HR1*	Ei	henkilöstöpäällikkö
HR2*	Ei	henkilöstöpäällikkö
HR3	Ei	henkilöstöpäällikkö
HR4*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
HR5*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
HR6*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
HR7*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
HR8	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
MM5*	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
HR9	Kyllä	henkilöstöpäällikkö
SO1*	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
MM6*	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet
MM7*	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet
MM8*	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
MM9*	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
MM10*	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
SO2*	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
SO3*	Osittain	johtaja, yhteiskuntasuhteet
SO4*	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
SO5*	Osittain	johtaja, yhteiskuntasuhteet
SO6	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
SO7	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet
SO8*	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
MM11*	Osittain	johtaja, Non-Fe materiaalit
PR1*	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet

PR2	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
PR3*	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet
PR4	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet
PR5	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet
PR6*	Osittain	johtaja, yhteiskuntasuhteet
PR7	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
PR8	Ei	johtaja, yhteiskuntasuhteet
PR9*	Kyllä	johtaja, yhteiskuntasuhteet

Taulukko 12 Sosiaalisen vastuun toimintaindikaattorien saatavuustiedot

6 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Kohdeyrityksen on mahdollista koota GRI G3 -raportointiviitekehukseen perustuva yhteiskuntavastuuraportti, joka täyttää C-raportointitason vaatimukset indikaattoreiden osalta. Tämä tarkoittaa siis vähintään kymmentä eri indikaattoria yhteiskuntavastuun jokaiselta eri osa-alueelta. Tulosten perusteella esitetään kymmentä indikaattoria, jotka toimivat kohdeyrityksen tulevan yhteiskuntavastuuraportin pohjana.

Tutkielma rajattiin koskemaan Suomen ja Ruotsin maaorganisaatioita. Molemmissa maissa on kehittynyt lainsäädäntö liittyen työntekijöiden oikeuksiin ja ympäristöön sekä toiminnan vaatimat ympäristöluvut edellyttävät kattavaa raportointia viranomaisille. Tästä syystä tietoa jouduttiin keräämään useaa toimintaindikaattoria varten jo lakisääteisten velvoitteiden takia ja tietoa oli saatavilla.

Taloudellisen vastuun osalta toimintaindikaattoreiden saatavuudesta pystyi vastaamaan yksi ihminen eli konsernin talousjohtaja. Taloudelliseen tietoon pääsi siis kiinni helposti. Yhdeksästä indikaattorista vain yhden (EC1) tiedot olivat sekä saatavilla että se koettiin erittäin relevantiksi raportoinnin kannalta.

Toimintaindikaattorit EC6 ja EC7 eivät olleet täysin relevantteja johtuen Suomen ja Ruotsin korkeasta kehitystasesta (paikallisten hankintojen ja työvoiman suosiminen), koska tutkija oletti tässä painotettavan yritysten työllistävää vaikutusta. Onkin ilmeistä että näissä maissa työvoimaa ei tarvitse tuoda muualta, koska paikallista ja koulutettua työvoimaa on. Toisaalta taas tiedot EC6 ja EC7 toimintaindikaattoreista olivat saatavilla ja niiden raportoinnin voidaan katsoa vahvistavan kohdeyrityksen imagoa paikallisesti toimivana yrityksenä.

Ympäristövastuun mittareista EN1 ja EN2 ovat varsin olennaisia kohdeyrityksen toiminnan luonteen kannalta. Ne ottavat kantaa käytettyjen materiaalien määrään ja kierrätysraaka-aineen määrään. Ruotsin maaorganisaation ympäristöpäällikkö oli sitä mieltä, että juuri toimialan takia nämä indikaattorit eivät olisi olennaisia kohdeyritykselle. Tutkijan mielestä ne tulee sisällyttää suositusmittaristoon, koska kohdeyrityksellä ei ole muutamaa määrällisesti pientä poikkeusta lukuun ottamatta varsinaisia tuotteita. Tärkeää onkin näiden indikaattorien avulla raportoida toiminnan mittakaavasta ja niitä pystytään käyttämään jatkossa esimerkiksi apuna laskettaessa hiilidioksidipäästöjä ja kuinka paljon niitä säästetään kierrättämällä erilaisia materiaaleja.

Vettä käsittelevät toimintaindikaattorit EN8-EN10 taas eivät ole kohdeyrityksen toiminnan kannalta olennaisia, joten ne voidaan katsoa epäolennaisiksi raportoinnin kannalta. Toisaalta taas sateen aiheuttamat hulevedet ja sen mukana tuleva rasitus ympäristölle voisi muodostaa jopa oman indikaattorinsa, koska hulevesiä seurataan kohdeyrityksen Suomen ja Ruotsin toimipisteissä, joissa ympäristölupa näin edellyttää.

Päästöihin ja jätteisiin ottavista mittareista raportointiin soveltuisivat hyvin EN18, EN22 ja EN24. Vaikka kaksi ensin mainittua olivat vain osittain saatavilla, löytyi raportointia varten tietoa EN18 koskevista aloitteista kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. EN22 taas edellyttää raportointia jätteiden lajien ja käsittelytapojen mukaan. Tätä tukisi myös EN24, joka koskee Baselin asetuksen vaarallisten jätteiden kuljetusta, josta löytyy myös tiedot. Näin raportin lukija saa yleiskuvaa jätteiden syntymisestä, sen eri lajeista ja niiden käsittelytavoista.

EN29 on yrityksen toiminnan luonteen kannalta olennainen raportoitava toimintaindikaattori, vaikka se raportoitaisiin vain siinä laajuudessa kuin se oli saatavilla. Tämä toimintaindikaattori kuuluu siis selkeästi suositusmittaristoon, koska kohdeyrityksen liiketoiminta nojaa vahvaan logistiikkaosaamiseen.

Kohdeyrityksessä tehdään toiminnan luonteen ja ympäristölupien takia paljon ympäristöinvestointeja, joten toimintaindikaattori EN30 on myös sisällytetty suositusmittaristoon.

LA1 toimintaindikaattori toimii suositusmittariston pohjana sosiaalisen vastuun osalta, koska siihen verrataan useita muita tämän kategorian toimintaindikaattoreita.

Kohdeyrityksellä on ollut varsin pieni vaihtuvuus henkilössä, joka on myös positiivinen asia raportointimielessä. Tästä syystä toimintaindikaattori LA2 sisällytetään suositusmittaristoon.

Toimintaindikaattorit LA6 ja LA12 kertovat panostuksista henkilöstöön. Henkilöstöstä on huomattava osa työterveys- ja turvallisuustoimikunnissa edustettuina ja vuosittain pidettävät tavoitekeskustelut edesauttavat työvoiman osaamisen kehittämistä.

Toimintaindikaattori MM11 tulee olemaan kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin tärkeimpiä yksittäisiä tekijöitä. "Material Stewardship" vahvistaa kuvaa kohdeyrityksestä kierrätysalan ammattilaisena ja tästä löytyi runsaasti materiaalia sisäisten auditointiraporttien muodossa, joita suoritetaan omille myyntiasiakkaille. Tämän toimintaindikaattorin avulla on myös helppo erottautua varsinkin pienemmistä kilpailijoista, koska heillä ei ole resursseja tämän kaltaisen seurannan järjestämiseen.

Laskentakohteen rajaus toi ongelmia sen suhteen, miten hyvin yksittäiset indikaattorit soveltuvat yhteiskuntavastuuraportointiin. Suomen ja Ruotsin osalta voidaan sanoa, että esimerkiksi orjatyöstä tai lapsityövoimasta raportointi näiden maiden osalta ei ole välttämätöntä. Mining and metals -liite yhteiskuntavastuumittaristoon painottuu myös voimakkaasti kaivostoiminnan tuomiin haasteisiin erityisesti alueille, joissa ei ole kehittyntä lainsäädäntöä tai rakenteita yhteiskuntavastuun eri osa-alueiden huomioimiseksi. Tästä syystä MM-lisäindikaattorit eivät sovellu kaikki kierrätysliiketoimintaan, mikä rajaa ulos useita sektorikohtaisia mittareita kuten MM6-MM10, jotka käsittelevät

mm. alkuperäisten asukkaiden oikeuksia. Kohdeyrityksen toiminnalla on vaikutusta niihin ihmisiin, jotka asuvat sen toimipaikkojen lähellä. Heihin kohdistuvat vaikutukset eivät kuitenkaan ole verrattavissa suuren perustettavan kaivoksen vaikutuksiin, joka saattaa kerralla viedä mahdollisuuden alkuperäisasukailta elinkeinon harjoittamiseen, joten tästä syystä tutkija käytti omaa harkintaansa siinä, miten hyvin toimintaindikaattoreiden henki oli sovellettavissa kohdeyrityksen toimintaan.

Toimintaindikaattorien saatavuustietojen varmistaminen yrityksen tieto- ja johtamisjärjestelmistä muodostui hankalaksi käytännössä, koska useita toimintaindikaattoreita koskevat tiedot olivat avaintiedonantajien henkilökohtaisilla tietokoneilla. Tästä syystä tutkimuksessa keskityttiin avaintiedonantajien näkemyksiin toimintaindikaattorien saatavuudesta. Taloudellisen raportoinnin osalta tätä ongelmaa ei ollut, koska yritys raportoi jo nyt julkisesti useista toimintaindikaattoreistaan lähes identtisesti GRI:n vaatimusten mukaisesti. Ympäristöraportoinnin osalta ympäristöjärjestelmä ja viranomaisraportointi helpottivat tiedon saatavuuden varmistamista. Sosiaalisen vastuun osalta jäi eniten kehitettävää siitä, mihin tieto on tarkalleen tallennettu, koska kohdeyrityksellä ei ollut käytössään HR-järjestelmää.

6.1 Suositus mittariston pohjaksi

Seuraavassa on listattu mittarit, joita suositellaan käytettäväksi kohdeyrityksen ensimmäisestä yhteiskuntavastuuraportista päätettäessä.

GRI-koodi	Toimintaindikaattorin sisältö	Lähde
EC1*	Tuotettu ja jaettu suora taloudellinen lisäarvo jaoteltuna tuloihin, toimintakuluihin, henkilöstökuluihin, lahjoituksiin ja muuhun tukeen esimerkiksi paikallisyhteisöille, oman toiminnan kehittämiseen sekä maksuihin sijoittajille, rahoittajille ja valtiolle	talousjohtaja
EC6	Periaatteet ja käytännöt liittyen paikallisiin toimittajiin sekä paikallisten hankintojen osuus merkittävissä toimipaikoissa	talousjohtaja
EC7	Paikallista rekrytointia koskevat menettelytavat sekä paikallisyhteisöistä palkatun ylimmän johdon osuus organisaation merkittävissä toimipaikoissa	talousjohtaja
EN1*	Käytetyt materiaalit painon ja määrän mukaan	Suomen ympäristönsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN2*	Kierrätettyjen materiaalien suhteellinen osuus käytetystä materiaalista	Suomen ympäristönsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö

EN18	Aloitteet kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi ja saavutetut vähennykset	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN22*	Jätteiden kokonaismäärä jaoteltuna jätelajeittain ja käsittelyn mukaisesti	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN24	Kuljetetun, maahan tuodun, maasta viedyn tai käsitellyn ongelmajätteen (kuten määritelty Baselin sopimusasiakirjan liitteissä I, II, III ja VIII) määrä sekä kansainvälisesti kuljetetun ongelmajätteen prosenttiosuus	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN29	Tuotteiden ja materiaalien kuljetuksesta sekä työmatkoista aiheutuneet merkittävät ympäristövaikutukset	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
EN30	Ympäristönsuojelun kokonaiskustannukset ja investoinnit tyypeittäin	Suomen ympäristöinsinööri Ruotsin ympäristöpäällikkö
LA1*	Henkilöstön määrä jaoteltuna työsuhteen (kokoaikainen/osa-aikainen) ja työsopimuksen (vakituinen/määräaikainen) mukaan sekä toiminta-alueittain	henkilöstöpäällikkö
LA2*	Henkilöstön vaihtuvuuden kokonaismäärä ja prosenttiosuus jaoteltuna ikäryhmittäin, sukupuolen mukaan ja toiminta-alueittain	henkilöstöpäällikkö
LA6	Osuus kokonaistyövoimasta, joka on edustettuna virallisissa henkilöstön ja johdon yhteisissä työterveyttä ja -turvallisuutta valvovissa ja neuvoa-antavissa toimikunnissa	henkilöstöpäällikkö /työturvallisuuspäällikkö
LA12	Säännöllisten suoritusarviointien ja kehityskeskustelujen piirissä olevan henkilöstön osuus	henkilöstöpäällikkö
MM11*	Materiaalien hoitoa varten perustetut ohjelmat ja niiden edistyminen (Material Stewardship)	johtaja, Non-Fe materiaalit

Taulukko 13 Suositus mittariston pohjaksi

Lähtökohtaisesti pääindikaattoreita tulisi painottaa yhteiskuntavastuuraportoinnissa. Tässä tutkimuksessa tutkijalla oli vapaat kädet omien suositustensa suhteen ja tästä syystä pääindikaattoreiden sijasta

suositusmittaristoa tehtäessä painotettiin toimintaindikaattoreiden saatavuutta sekä sitä, miten ne tutkijan mielestä kuvastaisivat kohdeyritystä ja sen toiminnan vastuullisuutta mahdollisimman hyvin sille ja sen toiminnan luonteelle ominaisissa asioissa. Tämä toisaalta asettaa suositusmittariston toimimisen yhteiskuntavastuun mittarina kyseenalaiseksi, sillä kuten teoriaosuudessa mainittiin, olisi yhteiskuntavastuuraportoinnin sisällöstä päätettäessä haastettava sidosryhmät dialogiin kohdeyrityksen kanssa.

Suositusmittaristossa on yhteensä 15 toimintaindikaattoria, joita voidaan käyttää yhteiskuntavastuuraportoinnista päätettäessä. Toimintaindikaattoreista pääindikaattoreita on seitsemän ja loput kahdeksan ovat lisäindikaattoreita. Suositusmittaristoa tehtäessä painotettiin tietojen saatavuutta ja kokonaiskuvan luomista perustuen tutkijan mielestä yritykselle olennaisiin seikkoihin kuten materiaalien määrään ja jätteiden syntymiseen. Laskentakohteen rajauksen takia pyrittiin valitsemaan sellaisia toimintaindikaattoreita, jotka ovat tutkijan mielestä relevantteja ja yhteiskuntavastuuraportoinnin kannalta hyödyllisiä.

6.2 Mahdolliset jatkotutkimusaiheet

Tämä tutkimus oli esikartoittava tutkimus kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuraportointia varten. Yhteiskuntavastuuraportointimittaristona käytettiin Global Reporting Initiativen G3 Mining and Metals -mittaristoa. Tutkimuksen aikana huomattiin raportoinnin rajauksen ja yrityksen liiketoiminnan luonteen asettavan haasteita mittareille, joilla yhteiskuntavastuuta mitataan. Jotkut mittarit soveltuvat toiminnan yhteiskunta-vastuullisuudesta raportointiin hyvin, ja toiset taas eivät sovellu osittain tai lainkaan. Tästä on esimerkkinä lapsi- ja pakkotyövoimasta raportointi Suomen ja Ruotsin maaorganisaatioiden osalta.

Yhteiskuntavastuuraportointi on jo edennyt pitkän harppauksen siitä, mitä se oli 1980-luvun lopulla, kun yritykset alkoivat raportoida ympäristövastuustaan. Tällöin käytössä ei ollut yhtenäistä mittaristoa, joka mahdollistaisi yhteiskuntavastuuraporttien vertailun keskenään. Nyt on edetty jo aikaan, jolloin on olemassa jo, jos ei täydellisen vertailukelpoisuuden mahdollistavia, niin ainakin osittain yhdenmukaisen raportoinnin mahdolliseksi tekevää mittaristoa, kuten Global Reporting Initiativen G3.

Seuraava askel kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämisessä on olennaisuusanalyysi. Tässä tutkimuksessa perustelut tiettyjen mittareiden valinnalle tai valitsematta jättämiselle ovat olleet tutkijan omia. Tämä voi ensimmäisen yhteiskuntavastuuraportin kohdalla olla varsin looginen aloitus, mutta pidemmällä tähtäimellä yrityksen sidosryhmien tulisi päästä vaikuttamaan yhteiskuntavastuuraportin sisältöön. Sidosryhmien kanssa yhteistyössä tehdyn olennaisuusanalyysin jälkeen kohdeyrityksen tulee päättää, mistä raportoidaan ja mitkä asiat se voi rajata yhteiskuntavastuuraportointinsa ulkopuolelle. Tähän keskusteluun tulee nostaa keskeiseksi myös se, mikä on

yhteiskuntavastuun rooli kohdeyrityksen strategiassa, koska tällä hetkellä sitä ei ole määritelty.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys

6.3.1 Taustaa luotettavuuden ja yleistettävyden arvioinnille

Tutkimustoiminnan taustalla on pyrkimys virheiden välttämiseen. Siksi luotettavuutta on aina arvioitava yksittäisissä tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131)

Luotettavuutta arvioidaan yleisimmin reliiabeliuden ja validiuden käsitteillä. Reliabelius tarkoittaa tutkimuksen tai mittauksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia eli sen toistettavuutta. Tutkimuksen voidaan katsoa olevan reliabeli, jos kaksi eri tutkijaa saa saman tuloksen aiheesta. Jos tutkimuksen reliabiliteetti on huono, tutkimus ei ole toistettavissa ja näin ollen sen tuloksia ei voida yleistää, vaan ne jäävät tapauskohtaisiksi. (Hirsjärvi ym. 1997, 226-227)

Validius tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä. Validiudella arvioidaan tutkimuksen kykyä mitata haluttua asiaa. Jos tutkimuksen validiteetti on huono, se tarkoittaa tutkimuksessa käytettävän mittarin luomaa virhettä tuloksiin. (Hirsjärvi ym. 1997, 226-227)

Reliabiliteetin ja validiuden käsitteitä on kritisoitu laadullisen tutkimuksen piirissä, koska käsitteet on luotu määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133) Hirsjärven ym. (1997, 227) mukaan tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulee kuitenkin arvioida vaikka ei haluaisikaan käyttää kyseisiä käsitteitä laadullisen tutkimuksen yhteydessä.

Laadullisessa tutkimuksessa on myös erotettava havaintojen luotettavuus ja puolueettomuus pohdittaessa tulosten objektiivisuuden ongelmaa. Tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija, ja näin ollen suodattaa tiedonantajan kertomuksen itsensä läpi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133) Janesickin (ks. Hirsjärvi ym. 1997, 227) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ydinasioita ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Validius on yhtä kuin kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voi parantaa tekemällä tarkan selostuksen tutkimuksen toteutumisesta, ja se koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamista koskevat olosuhteet olisi kuvattava tarkasti kuten paikka, aika, käytetty aika, häiriötekijät ja mahdolliset virhetulkinnat ja myös tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. Tulosten tulkintaa koskee tarkkuuden vaatimus: tutkijan on kerrottava millä perusteella esittää tulkintansa, joihin perustuvat johtopäätökset. Lukijaa voi auttaa suorilla haastatteluotteilla aineistosta tai muilla autenttisilla dokumenteilla. (Hirsjärvi ym. 1997, 227-228)

6.3.2 Luotettavuus ja yleistettävyys

Tutkimus suoritettiin laadullisena tutkimuksena, jossa käytettiin yhdessä konstruktivistista lähestymistapaa ja case-metodia. Tutkimuksen lopputuloksena

syntynyt konstruktio oli taulukko yhteiskuntavastuuraportointimittaristosta. Taulukkoon on koottu tiedot yhteiskuntavastuumittarien saatavuustiedoista ja avainhenkilöistä, jotka tietävät kyseisestä yhteiskuntavastuuraportoinnin osa-alueesta kohdeyrityksessä.

Tutkimusasetelma on toistettavissa myös myöhemmin myös jonkun muun toimesta ja samaa metodologiaa voidaan soveltaa myös toiseen kohdeyritykseen. Tästä syystä tutkimuksen reliabiliteetin voidaan sanoa olevan hyvä.

Tutkimus suoritettiin aikana, jolloin kohdeyrityksessä oli meneillään mittavia muutoshankkeita, joissa tutkija oli mukana. Tämä tuo omat haasteensa tutkimuksen validiteetille. Tutkimuksen tarkoitus oli olla esikartoitusta tekevä, ja siinä se tutkijan mielestä onnistuu. Validiutta olisi voinut parantaa helposti, jos aikaa ja resursseja olisi ollut tutkijan käytettävissä enemmän. Tällöin tutkimus olisi voitu rajata koskemaan tiettyä raportointikautta, esimerkiksi tilikautta 2011. Lopputuloksena olisivat syntyneet nykyisen konstruktion lisäksi myös yhteiskuntavastuumittarien arvot ja niitä koskevat tiedot, jotka olisi voitu liittää vuoden 2011 toimintakertomukseen.

Suosittelut mittaristo kattaa GRI G3-ohjeiston mukaisen C-tason raportin asettamat vaatimukset toimintaindikaattoreille. Suositusmittaristosta löytyy vähintään yksi toimintaindikaattori raportoitavaksi jokaista yhteiskuntavastuun osa-alueetta kohti ja niitä on yhteensä vähintään kymmenen. Mittaristo on käyttökelpoinen siihen laajuuteen kuin se on tarkoitettu eli ensimmäisen yhteiskuntavastuuraportin pohjatiedoksi. Suositusmittaristoa rakennettaessa tutkija pyrki oman näkemyksensä mukaisesti valitsemaan sellaisia toimintaindikaattoreita, joiden raportointi ei vaatisi kohdeyritykseltä merkittäviä resursseja ja jotka tutkijan mielestä olivat myös kohdeyrityksen toiminnalle relevantteja Suomessa ja Ruotsissa. Parempi tapa tämän mittariston kokoamiseksi olisi ollut esittää saatavilla olevat mittarit, ja kysyä tätä kohdeyrityksen sidosryhmiltä. Mitä valittu mittaristo kertoo kohdeyrityksen todellisesta yhteiskuntavastuullisuudesta tai kuinka hyvin se sitä mittaa, jää lukijan arvioitavaksi.

Oman haasteensa tutkimuksen tulosten esittämiseen tuo myös aineiston runsas määrä ja toisaalta toimeksiannosta tehtävään Pro Gradu -työhön liittyvät tietoturva- ja luottamustekijät. Tästä syystä tulosten aineistoa ei voida esitellä tutkimusraportin yhteydessä.

LÄHTEET

- Aaltio-Marjosola, I. 1999. Case-tutkimus metodisena lähestymistapana. [WWW-DOKUMENTTI]
 <http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/aaltio_case_tutkimus/02_johdanto?tree:D=168562;168988&tree:selres=169003&hrpDelimChar=;&parentCount=2&type=7>. (Luettu 10.2.2012)
- Adams, C. & McNicholas, P. 2006. Making a difference. Sustainability reporting, accountability and organizational change. *Accounting, Auditing and Accountability Journal* 20, 382-402.
- Adams, C. 2008. A commentary on: corporate social responsibility reporting and reputation risk management. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 21, 365-370.
- Azapagic, A. 2004. Developing a framework for sustainable development indicators for the mining and minerals industry. *Journal of Cleaner production* 12, 639-662.
- Bebbington, J., Larrinaga-González, C. & Moneva-Abadía, J. 2008. Legitimizing reputation/the reputation of legitimacy theory. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 21, 371-374.
- CorporateRegister. 2011. CR Reporting Awards 2011. Experienced stakeholders judge the world's leading CR reports. CorporateRegister.com
- Crane, A. & Matten, D. 2007. *Business Ethics*. Second Edition. New York: Oxford University Press.
- Dahlsrud, Alexander. 2006. How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 15, 1-13. 2008.
- Daub, C-H. 2007. Assessing the quality of sustainability reporting: an alternative methodological approach. *Journal of Cleaner Production* 15, 75-85.
- Eccles, R. & Krzus, M. 2010. Integrated Reporting for a Sustainable Strategy. *Financial Executive* vol 26, no 2. p. 28-32.
- Epstein, M. 2008. *Making Sustainability Work. Best Practices in Managing and Measuring Corporate Social, Environmental and Economic Impacts*. Sheffield: Greenleaf Publishing.
- Euroopan Komissio 2011. A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility. Brysseli.
- Friedman, M. 1970. The social responsibility of business is to increase its profits. *New York Times Magazine*, September 13: 122-126.

- Global Reporting Initiative. 2011a. G3 Guidelines including Technical Protocol. Global Reporting Initiative, Amsterdam.
- Global Reporting Initiative. 2011b. Sustainability Reporting Guidelines & Mining and Metals Sector Supplement. RG Version 3.0/MMSS Final Version.
- Global Reporting Initiative 2011c. GRI's 2015 Goal. [WWW-DOKUMENTTI] <<http://www.globalreporting.org/CurrentPriorities/ReportOrExplain/GRIs2015Goal/GRIs2015Goal.htm>> (Luettu 2.12.2011)
- Global Reporting Initiative. 2012a. How is GRI governed? [WWW-DOKUMENTTI] <<https://www.globalreporting.org/network/network-structure/governance-bodies/Pages/default.aspx>> (Luettu 9.1.2012)
- Global Reporting Initiative. 2012b. Integrated Reporting. [WWW-DOKUMENTTI] <<https://www.globalreporting.org/information/current-priorities/integrated-reporting/Pages/default.aspx>> (Luettu 30.4.2012)
- Gray, R. 2010. Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability...and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society* 35 2010. 47-62.
- Heikkinen, H., Rovio, S. ja Syrjälä, L. 2006. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hohnen, P. 2009. Organisation for Economic Cooperation and Development. *The OECD Observer*, 18-20.
- The International Integrated Reporting Council. 2012. [WWW-DOKUMENTTI] <<http://www.theiirc.org/about/>> (Luettu 30.4.2012)
- International Labour Organization. 2012. Decent Work Agenda. [WWW-DOKUMENTTI] <<http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/decent-work-agenda/lang--en/index.htm>> (Luettu 18.3.2012)
- Isaksson, R. & Steimle, U. 2009. What does GRI-reporting tell us about corporate sustainability? *The TQM Journal* vol 21, 168-181.
- KPMG International 2011. Corporate Sustainability. A progress report. KPMG International.

- Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas M. & Mäkinen, J. 2011. Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Jussila, M. 2010. Yhteiskuntavastuu. Nyt. Infor Oy. Vantaa.
- Järvinen, A. & Järvinen, P. 1995. Tutkimustyön metodeista. Opinpaja Oy. Tampere.
- Kansainvälinen kauppakamari 2011. Kansainvälisen kauppakamarin ICC:n Markkinointisäännöt.
- Kansainvälinen kauppakamari. ICC's 9 steps - a guide to corporate responsibility. [WWW-DOKUMENTTI] <<http://iccwbo.org/corporate-responsibility/id14454/index.html>> (Luettu 13.1.2012)
- Kansainvälinen standardisoimisorganisaatio 2011. ISO 14000 Essentials. [WWW-DOKUMENTTI] <http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/management_and_leadership_standards/environmental_management/iso_14000_essentials.htm> (Luettu 27.12.2011)
- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. [WWW-DOKUMENTTI] Finlex. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>> (Luettu 28.10.2011)
- Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.
- Kasanen, E. & Lukka, K. 1993. The Constructive Approach in Management Accounting Research. Journal of Management Accounting Research, vol 5, Fall 1993.
- Kuusakoski Oy. 2012. Tilinpäätös 2011.
- Kuusakoski Oy. 2011. Toimipisteet. [WWW-DOKUMENTTI] <http://www.kuusakoski.fi/Yhteystiedot/Kuusakoski_Oy_toimipisteet> (Luettu 27.11.2012)
- Laine, M. 2009. Towards Sustaining the Status Quo: Business Talk of Sustainability in Finnish Corporate Disclosures 1987–2005. European Accounting Review 19, 247–274. 2010.
- Lukka, K. 2001. Konstruktiivinen tutkimusote. [WWW-DOKUMENTTI] <http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/lukka_const_research_app/?tree:D=168988&tree:selres=168562&hrpDelimChar=%3B&parentCount=1> (Luettu 10.2.2012)

- Marimon, F, del Mar Alonso-Almeida. M., del Pilar Rodríguez, M. & Alejandro, K. 2012. The worldwide diffusion of the global reporting initiative: what is the point? *Journal of Cleaner Production* 33, 132-144.
- Niskala, M. & Tarna, K. 2003. *Yhteiskuntavastuun raportointi*. Helsinki: KHT-Media Oy.
- Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. 2009. *Yhteiskuntavastuun raportointi. Raportointi ja laskentaperiaatteet*. Helsinki: KHT-Media Oy.
- Roca L. C. & Searcy, C. 2011. An analysis of indicators disclosed in corporate sustainability reports. *Journal of Cleaner Production* 20, 103-108.
- Swanson, L. & Zhang, D. 2012. Perspectives on corporate responsibility and sustainable development. *Management of Environmental Quality: An International Journal* 23, 630 - 639.
- Talvio, C. & Välimaa, M. 2004. *Yhteiskuntavastuu ja johtaminen*. Helsinki: Edita.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vastuullisuusraportointikilpailu 2011. Kilpailun yhteenvetoraportti. [WWW-DOKUMENTTI] <
<http://www.khtyhdistys.fi/content/download/25638/257694/file/Yhteenvetoraportti+10112011.pdf>> (Luettu 5.12.2011)
- Viinamäki, L. & Saari, E. 2007. *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Tammi. Jyväskylä.
- Werther, W. & Chandler, D. 2011. *Strategic Corporate Social Responsibility. Stakeholders in a Global Environment*. Sage Publications Inc.
- Yhteiskuntavastuuraportointi-kilpailu 2009. Kilpailun yhteenveto. [WWW-DOKUMENTTI] <
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=112035&lan=sv>> (Luettu 28.10.2011)
- Yhteiskuntavastuuraportointi-kilpailu 2010. Kilpailun yhteenveto. [WWW-DOKUMENTTI] <
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=122366&lan=sv>> (Luettu 5.12.2011)
- Yhteiskuntavastuuraportointi-kilpailu 2009. Kilpailun yhteenveto. [WWW-DOKUMENTTI] <
http://www.kht.fi/yhdistys/Yhteiskuntavastuun_raportointikilpailu_2009_yhteenvetoraportti.pdf> (Luettu 5.12.2011)